

Criza politică și motivațiile ei

pag.
3, 5-7

Stelian Tănase, Emil Hurezeanu, H.R. Patapievici și Andrei Cornea

Nr. 5 (415), 3 - 9 feb. 1998

Dan C. Mihăilescu
Alice Voinescu
Jurnal

pag.
15

Ion Vianu
Corneliu Baba
și împărăția
nebunilor

pag.
14

Ilie
Șerbănescu

ministrul
Reformei

interviu

pag.
8 - 9

Efortul de refacere a coaliției fie ea și în strania formulă cu un PD în același timp și la putere (secretari de stat, prefecti ș. a.), și în opoziție (retragerea miniștrilor din guvern și acordarea unui sprijin condiționat în parlament) — a eșuat din nou. Simbăta trecută, Wim van Velzen, șeful creștin-democrației europene, s-a aflat la București pentru a-și face public, în actualul impas politic ce pune sub semnul întrebării continuarea procesului de reformă în România, sprijinul acordat PNȚCD și premierului Ciorbea.

Liderii PD au scotit intervenția lui Wim van Velzen drept o încălcare a punctului 5 din Comunicatul de la Cotroceni privind abținerea de la orice fel de declarații publice. (Totuși, astfel de încălcări ale comisesse și PD. Cum ar fi, de pildă, articolul din 30 ianuarie, publicat în *Azi* sub semnătura vicepreședintelui PD, Adrian Severin, „Trei, Doamne, și toți trei” în care acesta dă lecții, pe rând, premierului Ciorbea, președintelui Constantinescu, dar și propriului șef, Petre Roman). Acuzînd un amestec în treburile politice interne ale României, liderii PD au anunțat că vor părăsi masa tratativelor, la care abia consimțiseră să se așeze după mai multe runde de convorbiri cu președintele Constantinescu. Fraza lui van Velzen, scotită de PD ultragiantă, este: „Probabil, conflictele interne din interiorul PD sînt cauza reală pentru ce se întîmplă în România”.

Modul precipitat în care a acționat conducerea PD, dar mai ales nervozitatea conținută în declarații, te pun pe gînduri: de pildă, un fruntaș al partidului a declarat cu năduf și pe un ton disprețuitor că, în Europa actuală, creștin-democrația nu mai înseamnă aproape nimic. Și atunci, ne întrebăm, ce rost are să te superi și să pleci cînd partenerul tău de negocieri este vizitat și încurajat (cum

altfel?) de ruda lui europeană care, în propria-ți viziune, este căzută în desuetudine? Uitase, oare, probabil sub impulsul nervilor, frunțașul cu pricina că, totuși, la conducerea celei mai puternice țări europene, Germania, se află Partidul Creștin Democrat al cancelarului Kohl? Sau realizările economice, politice și istorice (cu referire specială la unificarea Germaniei) ale acestui partid, înfăptuite de-a lungul a patru mandate consecutive, dovedind o longevitate politică demnă de invidiat, pot fi considerate ca „desuete”? Ori supărarea venea tocmai din diagnosticarea exactă a unei boli de care PD nu vrea sau nu mai poate să se vindece?

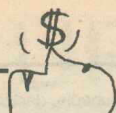
RODICA PALADE

Care să fie cauza reală?

În cercurile informate există, printre altele, și opinia conform căreia, în ultimele întîmplări politice din țara noastră, PD a fost victima unei instrumentări ce urmărește asiduu împingerea României în zona gri. Evoluțiile politice ale țării noastre, din ultimul an, care au deschis culoarul către NATO și UE, au pus, mai mult ca sigur, în stare de alertă anumite forțe oculte. În a doua parte a anului trecut, după summitul de la Madrid, țara nu a fost răvășită, așa cum se scontase, de „grave tulburări sociale”. Am asistat, atunci, la punerea în aplicare a unui variat repertoriu avînd ca scop distrugerea

singurului atu de care dispunea România: stabilitatea. După distribuirea unei partituri a „spionilor”, orchestrată de chiar șeful diplomației de la acea dată, d-l Adrian Severin, s-a încercat la Odorheiu Secuiesc reluarea scenariului nefast, din 1990, de la Tîrgu-Mureș, al conflictului interetnic pe care, însă, din fericire, părțile au refuzat să-l mai „joace”. Abia spre sfîrșitul anului, după o remaniere anevoioasă, dar scotită de către toți partenerii de coaliție drept una „de fond”, scenariul destabilizării a reușit să capete contur: exploatănd ambiții, frustrări, dar și o incompatibilitate de esență între PNȚCD și PD, „regizorul” din umbră a adus la rampă un spectacol „reușit”, ce își așteaptă încă deznodămîntul. Nu vreau, prin asta, să exonerez guvernul și pe Victor Ciorbea de gafele, ezităările și inabilitățile care îi fac pe comentatori să considere anul 1997 ca pierdut pentru reformă. Și, mai ales, nu vreau să scuz PD, considerîndu-l victima unei monstruoase înscenări. Pe tot parcursul acestei crize, PD-iștii au clamat reforma, ca pe un ideal, de la care ei nu vor să abdice. Dar ce fel de reformă? Din păcate, o reformă care seamănă ca două picături de apă cu aceea propusă de PDSR-ul lui Ion Iliescu, care anatimizează furibund garantarea dreptului la proprietate (integrală) și tentativa de igienizare obligatorie a societății postcomuniste, prin accesul public la dosarele securității.

Provocată sau nu, criza actuală mai relevă un fapt: rezultatul alegerilor din 1996 a însemnat doar înfrîngerea lui Iliescu, nu și crearea unei coaliții sănătoase, pe baza unor deziderate comune și a unei compatibilități de program politic. Coaliția aflată astăzi la putere (inclusiv PD) conține forțe politice care, într-o țară normală, ar ocupa băncile distincte ale parlamentului: ale puterii și ale opoziției.

DAN HERA

Leul și dolarul

La sfârșitul lui 1997 a fost anunțată trecerea leului la convertibilitatea de cont curent. Acest eveniment, care urma să consolideze caracterul „de piață” al economiei românești, purta cu sine – și încă mai poartă – riscul unei crize monetare. Unii observatori estimau că această acțiune va duce la o creștere exagerată a cursului dolarului, iar deprecierea leului care a avut loc la începutul acestui an părea a le confirma supozițiile.

Atingerea pragului de 9.000 de lei pentru un dolar american a fost cel mai semnificativ eveniment economic al lunii ianuarie. Părerile în privința cauzelor acestei căderi a leului erau împărțite, o parte a comentatorilor de specialitate acuzând starea economiei naționale și, mai precis, deficitul comercial extern și inflația – a cărei cotă pe anul 1997 depășea cu 50% creșterea cursului dolarului. În schimb, specialiștii BNR considerau că tulburările de pe scena politică sînt motivul creșterii dolarului.

Dacă privim obiectiv, vom constata că ambele ipoteze sînt valabile. La baza scăderii leului se află atât starea economiei, cât și evenimentele politice. La acestea mai putem adăuga și specularea anunțului de care aminteam la început de către comercianții de valută, care acumulaseră dolari în așteptarea unui curs mai favorabil. Intervenția promptă a Băncii Naționale, care a creat „foame de lei” pe piață, a adus cursul leu-dolar la o valoare apropiată de cea anterioară crizei.

Privitor la Banca Națională, trebuie spus și că aceasta a pregătit în tot cursul anului 1997 introducerea noului regulament valutar. Astfel, încă din martie, BNR a stabilizat cursul leu-dolar și a fost un cumpărător activ de valută, deși nu a încetat să susțină moneda națională atunci cînd era nevoie. Așa s-a ajuns ca la sfârșitul lui 1997 această instituție să posede cea mai mare rezervă valutară din istoria postbelică a României (aproximativ 2,6 miliarde \$, la care se mai adaugă și 1 miliard \$ în aur). În acest fel ea s-a pregătit să contracareze eventuala prăbușire a leului ce ar fi putut însoți introducerea convertibilității.

Regulamentul nr. 3/23 decembrie 1997 privind efectuarea operațiunilor valutare reprezintă ultimul pas pe linia alinierii României la standardele de convertibilitate impuse de punctul 8 al Statutului FMI. Acest regulament a strîns împreună toate deciziile de liberalizare a pieței valutare care s-au aplicat în 1997, adică cele referitoare la funcționarea pieței, operațiunile de schimb valutar, efectuarea plăților externe, funcționarea conturilor în străinătate ale cetățenilor români, conturile în valută ale exportatorilor etc. El are meritul de a prezenta, sistematizat și într-un limbaj accesibil piețelor occidentale, regulamentele pe care le cuprinde.

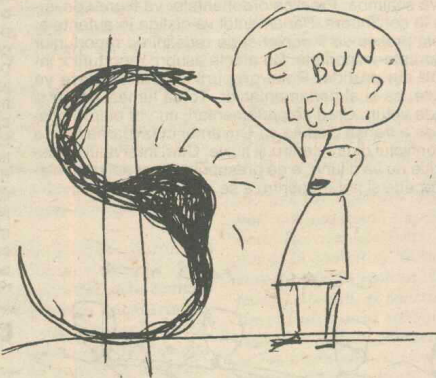
Elementul de noutate este adus de liberalizarea comercializării valutei către persoanele fizice, ceea

ce înseamnă că românii vor putea cumpăra oricâtă valută doresc fără nici un fel de restricții (decît, eventual, cele pe care le-ar putea aplica punctele de schimb valutar). De asemenea, se prevede că persoanele fizice pot scoate sau aduce în țară maximum 10.000 \$ de persoană, ceea ce depășește această sumă urmînd a fi reținut în vamă pînă la întoarcere, dar nu mai mult de trei ani. Pentru lei, suma maximă ce poate fi trecută prin vamă este de 500.000, pentru cetățenii străini, iar pentru cei români și ai Republicii Moldova se permit sume de pînă la 4.000.000 lei.

Se pune, deci, întrebarea ce efecte ar putea avea convertibilitatea asupra cursului leului. Logic ar fi ca acesta să nu sufere mari mutații, pentru că nici pînă acum operațiunile cu persoanele fizice nu reprezentau mai mult de 10% din activitatea pieței valutare, iar vînzările interbancare erau deja liberalizate. Specificul pieței românești ne face să credem că vor exista, totuși, presiuni asupra cursului dolarului, datorate posibilelor speculații ale poseso-

bannota verde. Aceasta a pierdut mult din prestigiul său ca instrument de economisire, avînd anul trecut o creștere de nici 100%, în raport cu leul, în timp ce inflația a fost de cca 150%. Așadar, putem estima că această situație va continua și în anul în curs. De altfel, o astfel de previziune este confirmată de surse din BNR care se așteaptă la o creștere a dolarului după 30 ianuarie, dar fără a se ajunge la o explozie de preț. Operatorii caselor de schimb nu cred nici ei că leul se va prăbuși, ci prevăd o creștere în prima săptămînă, urmată de o stabilizare și chiar de o reducere ulterioară, fără a se aștepta la o depășire a limitei de 8.600–8.700 de lei.

Problema rezidă în aceea că stabilitatea leului este legată de sănătatea economiei și este de așteptat ca moneda națională să sufere importante scăderi de curs în acest an dacă economia nu începe să se redreseze. O astfel de evoluție a leului ar putea fi motivată și de criza politică care este departe de a se fi încheiat (ea a mai antrenat o cădere a leului în ianuarie) și, se pare, a „alungat” deja mai mulți investitori străini. Rămîne de văzut cine are dreptate: specialiștii BNR, care se îndoiesc de o eventuală prăbușire a leului, sau cei ce susțin contrariul; oricum, nu este greu să credem că moneda americană va putea atinge praguri de 12.000–13.000 de lei, așa cum prevăd unele ziare.

rilor de valută. Dar BNR are deja experiența „luptelor” de pe piața valutară din 1997 și dispune de instrumente importante (rezerva sa valutară, dobinzile etc.) pentru a menține un curs valutar fără saltați bruște. Este de așteptat ca banca centrală să pompeze la nevoie valută în sprijinul leului – intenție afirmată de Ministrul de Finanțe, Daniel Dăianu. În plus, creșterea dobinzii la creditele de refinanțare (care depășește, deja, 100%) determină băncile comerciale să caute lichiditățile la populație, mărind dobinzile la depozite. De altfel, guvernul s-a implicat și el, prin oferta de titluri de stat, lovitură inteligentă prin care se intenționează să fie absorbit excedentul de lei de la populație. Aceste instrumente financiare au avut încă din prima zi un succes deosebit, datorat garanțiilor de către stat și dobinzii superioare altor posibilități de investire (75% pe an).

Elanul populației de a cumpăra dolari a scăzut în 1997 datorită evoluției pe care a înregistrat-o

PS Noul ambasador al SUA la București

pe scurt Pe 1 februarie a sosit la București James C. Rosapepe, noul ambasador al SUA, urmînd ca, în cursul acestei săptămîni, să prezinte scrisorile de acreditare președintelui Emil Constantinescu. Președintele Clinton l-a numit pe ambasadorul Rosapepe în acest post în septembrie 1997, iar Senatul SUA a confirmat numirea în luna noiembrie a anului trecut.

James C. Rosapepe a fost asistent pentru probleme de politică al unor membri ai Congresului SUA, pentru care a lucrat în problematica macroeconomică și a concurenței. Din 1979 pînă în 1981 a fost membru al Consiliului Național al Petrolului. Între 1987 și 1997 a fost vicepreședintele Comitetului pentru căi și mijloace al Camerei Delegaților din statul Maryland. După 1989, a activat atît în sectorul public, cît și în cel privat pentru a oferi asistență națiunilor din Europa Centrală și de Est în dezvoltarea democratică și a economiei de piață. În domeniul afacerilor, d-l Rosapepe a participat la finanțarea unor proiecte imobiliare, bănci comerciale și mici întreprinderi și a lucrat împreună cu firme americane la proiecte pentru fostele țări comuniste. A prezidat comitetul pentru investiții al Fondului Antreprenorial Albania-America, un fond de investiții în valoare de 30 milioane dolari.

Ca membru al Partidului Democrat, d-l Rosapepe a colaborat la mai multe proiecte cu președintele Clinton și cu vicepreședintele Gore, ocupîndu-se și de organizarea comunității italo-americane la nivel național pentru campaniile electorale Clinton-Gore în 1992 și 1996.

PS Președintele la Davos

pe scurt Emil Constantinescu a participat, în perioada 29 ianuarie – 1 februarie 1998, la Forumul Economic Mondial de la Davos. La această sesiune – care a avut tema „Prioritățile secolului XXI” – au fost prezenți șefi de stat și de guvern, miniștri ai economiei și de finanțe, reprezentanți ai unor prestigioase companii economice și financiare, precum și ai unor importante trusturi de presă.

Agenda președintelui a fost foarte densă și a cuprins, printre altele, discuții cu personalități precum: Kofi Anan, secretar general al ONU, Flavio Cotti, președintele Confederației Elvețiene, Carlos Menem, președintele Argentinei, Newt Gingrich, președintele Camerei Reprezentanților din Congresul SUA, precum și

conducători ai companiilor AMOCO, Merrill Lynch și BERD.

Pe 31 ianuarie a avut loc o sesiune de lucru destinată României, cu tema „Outlook for Romania”, la care au participat reprezentanți ai unor importante companii economice și instituții financiare. În alocuțiunea sa, Emil Constantinescu a prezentat principalele aspecte ale procesului de reformă din România și s-a referit pe larg la cooperarea regională dezvoltată de țara noastră.

În întîlnirea cu reprezentantul BERD, au fost analizate proiectele de dezvoltare realizate de această bancă în România; iar în cea cu Newt Gingrich s-a reliefat dorința părții americane de a supune dezbaterii Congresului susținerea aderării României la NATO.

La finalul prezenței sale la Davos, Emil Constantinescu a participat la

lucrările Grupului Liderilor Economici Mondiali, precum și la cele ale sesiunii de lucru cu tema Europa Centrală și de Est, care au dezbătut probleme de actualitate.

Titluri de stat

În zilele de 29 ianuarie și 3 februarie 1998, Guvernul României a lansat prima ofertă de titluri de stat de după 1989. Prin această formă de acoperire a deficitului bugetar s-a urmărit obținerea sumei de 100 de miliarde, titlurile avînd o valoare nominală de 1 milion de lei.

Oferta (cu o dobîndă de 75%) s-a bucurat de un deosebit succes și este posibil ca guvernul să recurgă la noi astfel de emisiuni, una dintre ele puțin deosebită loc peste 3 luni, cînd titlurile lansate recent vor putea fi răs-cumpărate.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Primele apariții din februarie

EMIL CIORAN
Căderea în timp

GABRIEL LIĆEANU
Cearta cu filozofia

reeditare în seria Eseiști români

THOMAS LAQUEUR
Corpul și sexul de la greci
la Freud

Sir DAVID ROSS
Aristotel

în noua serie Monografiile Humanitas

Tot ca un rezultat al unei crize interne de autoritate poate fi înțeleasă și intransigența PD. Este foarte probabil ca aceasta să fi fost consecința acțiunilor celor care contestă în partid autoritatea actualului lider. Dacă este adevărat că acesta fusese inițial adeptul unei linii moderate, atunci se poate prezuma că facțiunile care îl contestă i-au impus următoarea alternativă: sau va încuraja linia intern-populistă a rupturii de PNȚCD, susținută în teritoriu, și atunci va rămâne lider, sau se va opune ei, dar atunci facțiunile angajate în lupta pentru supremație în partid îi vor retrage sprijinul. Aspectul propriu-zis politicianist al crizei provine din inconștiența cu care probleme firește ale luptei interne de partid au ajuns, în mod nefiresc, să condiționeze politica și stabilitatea guvernului. În cele din urmă, atunci când a devenit limpede că disensiunile fiecărui partid în parte nu mai puteau fi rezolvate în cadrul lor, partidele și-au exportat fără scrupule problemele în interiorul coaliției, unde au explodat sub forma necesității iraționale de a dizolva coaliția.

Firește, temeinicia cauzelor care au generat actuala criză va fi judecată diferit în funcție de *orbirea de partid* specifică fiecărui simpatizant în parte. Date fiind însă condițiile în care se află țara, speranțele pe care ni le-am legat de schimbarea din noiembrie trecut, așteptările internaționale la adresa României și deschiderile pe care nu avem voie să le ratăm (pentru că altfel ne vor blestema copiii noștri), actuala criză mi se pare într-un sens ultim *irațională*. Indiferent de ierarhia responsabilităților, *toate* părțile antrenate în gestiunea și adâncirea ei sunt, după părerea mea, виновate.

(c) Divorțul dintre societate și partide.

Cu excepția militanților, care refuză să aibă despre conflict o viziune eliberată de logica de partid, societatea civilă are serioase dificultăți în a înțelege din ce motiv partidele pe care le-a votat cu entuziasm în noiembrie 1996 nu vor să se mai înțeleagă între ele. Un motiv, ignorat datorită incapacității de a-l argumenta altfel decât prin speculații riscante, ar fi acela că actuala criză guvernamentală este numai în *aparență* una între PD și PNȚCD. Cauza crizei, potrivit acestei explicații, ar fi existența unui joc subteran, jucat de forțe obscure, care își promovează interesele financiare, securistice și mafiotice prin manipularea partidelor și a opiniei publice. Menționez această explicație nu deoarece așa crede în ea (într-o măsură semnificativă), ci pentru că recursul în timp de criză la teorii ale conspirației exprimă adesea un divorț al opiniei publice de planul strict vizibil al vieții politice. Cînd realitatea nu mai poate fi explicată prin teorii ale consensului sau ale negocierii, singurele teorii competitive par acelea care explică vizibil pe care nu îl înțelege nimeni prin invizibilul de care se tem toți. Mai important însă mi se pare faptul că încăpăținarea partidelor de a prefera interesului general mica obstinație politicianistă a creat o foarte profundă frustrare a electoratului insensibil la rațiunile politicii de partid (majoritar), care pînă acum a susținut trup și suflet partidele democratice. Acest electorat privește consternat cum interesele României sunt considerate mai puțin importante, de partidele pe care le-a susținut cu tenacitate opt ani, decât ambițul senil de a demite sau păstra cutare persoană. Ceea ce par să uite partidele care, fără nici

un mandat din partea electoratelor lor, au anulat *de facto* rezultatul alegerilor din noiembrie 1996 este împrejurarea că, în raport cu miza evenimentelor, persoana premierului Ciurbea este complet secundară. Partidele par să creadă că problemele lor interne sunt și ale electoratelor lor. Este fals. Problema electoratelor este definită în termeni de misiune politică și este singurul aspect al politicii de partid care va găsi vreodată justificare în ochii lor. Altminteri, singurul rezultat previzibil al actualei crize va fi constințirea unui divorț între societate și clasa noastră politică, acel tip de divorț care, în anii '30, a nutrit dezgustul agresiv față de lașitățile, turpitudinile, prostia și egoismul partidelor politice al criticilor totalitari ai democrației parlamentare. Însă, indiferent de modul în care va fi tranșată criza, în bine sau în rău, se poate de pe acum spune că partidele care au câștigat alegerile și speranțele noastre în 1996 nu și-au meritat victoria.

Ce se va întîmpla?

(1) Întîi de toate, soluția impusă săptămîna trecută de președinte, și acceptată în silă de partidele în conflict, a fost bună numai pentru a imbrobodi la Davos partenerii României. E în logica comportamentului său de pînă acum ca PD să retragă guvernului și sprijinul parlamentar promis. Lipsit de bază în parlament, guvernul minoritar PNȚCD-UDMR va fi condamnat la o politică aflată la cheremul capriciilor PD și al resentimen-

te de PD, PDSR, PUNR și PRM la un loc. Adică un eșec garantat.

(2) Să presupunem însă că premierul va fi schimbat (sau se va retrage singur). Nu este deloc sigur că persoana premierului este ocazia, iar nu cauza divorțului dintre PD și PNȚCD. Dar dacă PD dorește cu adevărat doar schimbarea primului-ministru, atunci, odată pretenția satisfăcută, PD reintră în coaliție, ambele părți uită necuviințele pe care și le-au aruncat pe la spate, militanții din teritoriu întorc și celălalt obraz, șefii de partid declară „pupat piața Independenței”, iar coaliția se repune pe treabă, spre marea satisfacție a națiunii. Este, în ciuda raționalității sale, deznodămîntul cel mai improbabil (fapt semnalat involuntar de tonul parodic al scenariului). Dacă însă PD nu dorește cu adevărat doar schimbarea primului-ministru, atunci se repetă scenariul de mai sus sau intră în funcțiune una din următoarele două variante.

(2.1) Guvernul minoritar nu rezistă, se fac, în urma unor repetate moțiuni de cenzură, alegeri anticipate. PRM ia cele 15% estimate de sondaje, partidele socialiste reintră în forță în parlament, PDSR se consolidează, PD va fi eliminat (ca în 1996 PAC și liberalii), prezența CDR va fi diminuată de absenteismul la vot al sprijinitorilor ei tradiționali. Va fi cea mai proastă situație de după 1989. Reforma va fi blocată pentru un termen imprevizibil, mizeria va crește galopant, în același timp cu înăsprirea măsurilor autoritare, intervenționiste, izolaționiste, naționaliste, iraționale. Electoratul va conștientiza eroarea, dar va fi prea tîrziu. Experiența istorică arată că, atunci cînd mizeria împinge electoratul la un vot împotriva democrației, cei votați au grijă să nu mai permită scrutinul capabil să redreseze situația. Este însă posibil ca alegerile să nu conducă la dezastru: atunci ele fie vor reproduce cu aproximație raportul de forțe din actualul parlament (caz în care bilciul se reia de la capăt), fie vor genera un nou parlament reformist (prea tîrziu, deoarece șansele irosite de ratarea anului 1998 vor fi oricum irecuperabile).

(2.2) O altă variantă este ca PD să realizeze o alianță cu PDSR, în vederea schimbării raportului de forțe din parlament. Se reface marele FSN al anului 1990 (despre care ambasadorul francez de atunci spunea, admirativ, că e imbatabil). Guvernul cade, președintele este invitat să ia act de noua majoritate parlamentară, care îl va obliga să numească un nou prim-ministru al actualei opoziții. Se formează un guvern PDSR-PD, care va relua idealul FSN al unei societăți etatizate și controlate. CDR intră din nou în opoziție, purtînd co-responsabilitatea irosirii singurei șanse de schimbare reală care s-a ivit în România, *cu voia electoratului*, după 60 de ani.

În oricare din aceste scenarii, PD, care susține că a făcut tot ce a făcut pentru a forța declanșarea reformei reale, ar putea intra în istorie ca partidul datorită căruia reforma a fost eliminată din posibilitățile reale ale României pentru ani buni de aici înainte.

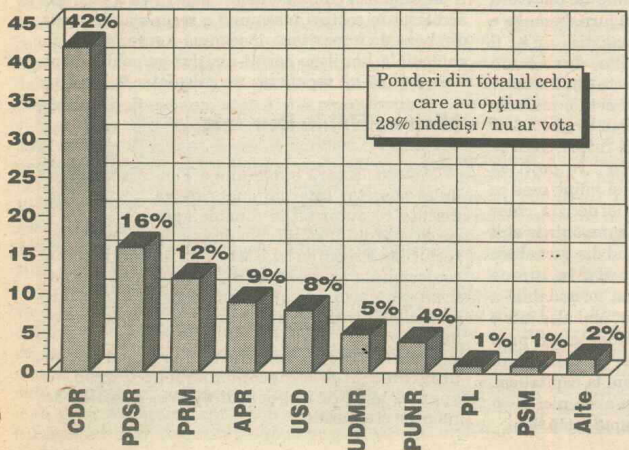
Dumnezeu să ne ajute, pentru că noi refuzăm cu îndrăzneală să o facem!

mentelor opoziției naționalist-socialiste. Cu sprijin PDSR, guvernul va putea trece legile compatibile cu politica acestuia; cu sprijinul PD, același lucru. Dar aceste legi nu vor respecta angajamentele electorale ale CDR, ca să nu mai vorbim că o reformă economică compatibilă cu idealurile PDSR și una a proprietății, acceptabilă pentru PD nu este deloc o reformă, ci o cosmetizare arbitrară și ipocrită. Guvernul va fi paralizat. Nu va putea introduce decât legi neutre. Rezultat: o guvernare mediocă, o reformă nulă (sau inadmisibil de limitată), gestionare birocratică a crizei. Va fi un guvern de tip Văcăroiu condus de PNȚCD. În rezumat, ceea ce va putea face un guvern minoritar PNȚCD-UDMR va semăna mai puțin intențiilor sale și mai mult cu intersecția vicioasă a intereselor promova-

Dacă duminica viitoare s-ar organiza alegeri pentru Parlamentul României, cu ce formațiune politică ați vota?

Sondaj CURS
4-11 dec. 1997

POLIROM

NOUȚĂȚI
Februarie '98

Ștefan Afloroei
Cum este posibilă filosofia în estul Europei

Jean Delumeau
Păcatul și frica

Guy Scarpetta
Elogiu cosmopolitismului

Gabriel Andreescu
Solidaritatea alergătorilor de cursă lungă

În pregătire:
Carl E. Schorske Viena *fin-de-siècle*. Politică și cultură
Dan Pavel Cine, ce și de ce? Interviu despre politică și alte tabuuri
Gail Kligman Nunta mortului. Ritual, poetic și cultură populară în Transilvania

Comenzi la CP 266, 6600, Iași
Tel. & Fax: (032)-214.100; (032)-214.111; (032)-217.440
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

Consiliul pentru Reformă – un cap fără trup sau un dirijor fără orchestră

Domnul Ilie Șerbănescu, la scurt timp după investirea dv. ca ministru, v-ați prezentat demisia. De ce?

În condițiile în care, în cadrul negocierilor dintre PNTCD și PD cu privire la soluționarea situației din guvern și, eventual, din coaliție s-a propus, într-un anumit moment, crearea unui fel de superminister a cărui conducere ar fi urmat să fie luată de Partidul Democrat și care să aibă în sarcină coordonarea activităților economice. În calitate de președinte al Consiliului pentru Reformă, am considerat că acest consiliu devine inutil. Pentru că, în timp ce Ministerul de Finanțe are un obiect al muncii foarte bine precizat și în care coordonarea din partea unei alte structuri nu ar fi pus probleme deosebite, în cazul Consiliului de Reformă, care nu poate avea un alt obiect al muncii decât coordonarea politicilor economice, prin crearea unei suprastructuri, în mod evident, consiliul ar fi devenit absolut inutil. Am considerat că dacă, în cadrul acestor negocieri, soluția poate ajunge pînă la nivelul meu, fac un lucru bun dîndu-mă la o parte. În această situație, mi-am pus demisia la dispoziția premierului. Ulterior, premierul Ciorbea nu a fost de acord cu acest lucru, iar PNTCD a afirmat oficial că crearea aceluiași minister a făcut obiectul unei propuneri, ca replică la o propunere nu tocmai fezabilă și elegantă din partea PD-ului și că, oricum, o asemenea propunere nu a avut în vedere nicicum să afecteze cumva Consiliul de Reformă și, prin implicație, pe actualul președinte al acestui consiliu. Premierul Ciorbea a decis că nu există nici un motiv a avea în vedere demisia pe care eu doar i-am pus-o la dispoziție.

Spuneți mai devreme că Ministerul de Finanțe, de exemplu, are un cadru bine precizat și că nici un post care s-ar fi creat ulterior, nu ar fi afectat cu nimic funcționarea lui, spre deosebire de Consiliul de Reformă, care ar fi devenit inutil. Explicați, vă rog.

Din păcate, acest consiliu nu este deloc bine echipat pentru a înfrunta problemele reformei, care sînt multe și foarte complicate. În esență, acest consiliu funcționează în aceiași parametri, pe același sistem de organizare pe care a fost constituit la începutul guvernării Văcăroiu, mai mult pentru a reprezenta un afiș: „Aici se face reformă”.

Adică a fost constituit ca să nu facă reformă?

Nu ca să nu facă reformă, ci ca să existe un afiș pentru a se arăta că se face și reformă. Lucrul cel mai relevant din acest punct de vedere a fost că, în cadrul Consiliului de Reformă de atunci, o echipă de economiști foarte serioși a elaborat un program de reformă care era foarte reformist. Chiar în revista „22” am scris un articol despre acest program, al cărui titlu era, dacă nu mă înșel, „Antireformiștii obligați să voteze un program reformist”. Din păca-

te, m-am înșelat, pentru că s-a găsit o strategie, care a fost aceea de a nu-l numi în parlament *program*, ci *strategie*. Și în acest fel să fie votat fără a și-l asuma ca îndeplinire, pentru că, potrivit Constituției, *guvernele își asumă programe și nu strategii*. A fost adoptat, dar nu a fost aplicat în practică, ducîndu-se o politică care nu respecta cituși de puțin acest program.

Acum, problema este că structura păstrează aceeași incapacitate de a implementa ceea ce eventual elaborează.

Ce-i lipsește Consiliului de Reformă?

Consiliul de Reformă în actuala constituire este mai mult un cap fără trup sau un dirijor fără orchestră. Sigur, orice proces de reformă este un proces de echipă, dar echipa trebuie să aibă și modalitatea de a pune în practică ceea ce elaborează. Voința politică este doar o condiție sau o componentă. Cealaltă condiție este structura instituțională care poate fi un atu sau, dimpotrivă, un obstacol în calea aplicării. Deocamdată, echiparea instituțională a acestui consiliu nu este aceea care să poată să asigure și aplicarea unor politici care sînt elaborate. Mai mult, ea nici măcar nu poate să le asigure o corelare a politicilor, ceea ce înseamnă a nu-l lăsa pe fiecare să facă ce vrea, în sensul de a asigura congruența cu o anumită direcție. Acest lucru necesită împuternicire plus mijloacele de a-l realiza.

Această problemă nu a fost ridicată în Executiv? Nu se poate modifica structura acestui consiliu în așa fel încît el să aibă o funcționare optimă?

Sigur că se poate.

Și de cine depinde?

Nu poate să depindă decît de Executivul însuși.

Ați semnalat Executivului hibe la acest Consiliu al Reformei?

Sigur că au fost semnalate, îndrăznesc să spun că au fost și împărțite, dar agenda ultimilor două luni a fost copleșită de politic. Iar politicul, printre multe alte efecte negative, pe care le-a provocat în cadrul coaliției, a afectat și economia. Sînt și unele efecte directe, de încredere, efectele pe linia stabilității, interne și externe – și toate cu un impact clar negativ.

PD-ul a început toată această imensă contestare că nu se face reformă, cînd dv. abia ați fost numit la acest minister. Nu v-ați simțit vizat cumva de PD?

Indiferent dacă am fost vizat sau nu, nu puteam spune că sînt vizat în măsura în care de abia venisem. Problemele pe care le ridică PD-ul erau prezentate ca fiind un dosar al ultimului an, nu al ultimilor zile de cînd venisem.

Numirea dv. putea să fie o garanție (sau o lipsă de garanție) pentru reformă?

Garanții nimeni nu poate da de la bun început, decît cel mult unul care a fost în Executiv și a mai probat o dată că poate să facă ceva, ceea ce nu era cazul meu, dimpotrivă. În ce mă privește, eram omul care veneam dintr-o altă lume, ba chiar de pe latura cealaltă a baricadei. Există ideea că jurnalismul e o altă meserie și că oamenii din jurnalistică nu ar fi pregătiți pentru funcții executive, dar eu mă îndoiesc că jurnaliștii nu pot face parte din Executiv și am să explic de ce. Jurnalismul este o meserie extrem de dură, în care nu poți să spui că „*fac mine ceea ce trebuie să fac azi*” și, în unele cazuri, „*ceea ce trebuie să fac acum, în clipa asta*”. În politică lucrurile pot trenea, mai putem face și mine ceea ce trebuie făcut azi, mai poți amina să iei decizia, chiar dacă simți că trebuie luată. Sigur, cumpăniștii sînt mai complicate, dar nu cred că venind din jurnalism nu ești în stare să ai chiar un atu în lumea executivă: este vorba de o disciplină formidabilă a muncii în care timpul este neiertător, mai ales într-o țară unde timpul are răbdare și unde el nu prea costă bani. Mi se pare că tranziția pe care o traversăm este nu numai de la socialism la capitalism, ci și de la o epocă în care timpul n-avea nici o valoare, la o epocă normală, în care timpul costă bani.

Tranziția spre o epocă

ILIE ȘERBĂNESCU, ministrul Reformei

Legea privatizării și Legea investițiilor directe

Domnule Șerbănescu, în apele invitorate ale politicii, ce ați reușit să faceți?

Am considerat că, dacă s-a admis că e necesară o breșă de politică, în Executiv, cu niște oameni care nu erau implicați strict politic, care puteau veni poate cu priceperea care li se atribuiseră dar și cu avantajul că nu sînt implicați neapărat politic, trebuie să văd tot ce se poate face în funcție de prioritățile din economie. Pot să spun că acești citiva oameni, fără apartenență la partid, prin forța împrejurărilor și-au continuat treaba, vreme în care alții au trebuit să-și consume foarte mult timp (mă rețin de a spune *iroși*) cu discuții politice. Munca noastră s-a făcut pe mai multe paliere. Într-o primă fază, a fost necesar să se elaboreze și să se pună în vigoare două legi care erau absolut necesare. Este vorba de *Legea privatizării și Legea investițiilor directe*. Prima, trebuia să asigure un cadru unic de desfășurare a privatizării, ca să nu mai existe raportări la diferite acte normative adoptate în diferite etape și corespunzînd unor diferite exigențe, ci să existe o singură reglementare legislativă a procesului de privatizare. În legătură cu o asemenea lege, au existat foarte multe viziuni evidențiate, între altele, de vreo șase sau șapte proiecte de lege unică a privatizării. În ce mă privește, pentru că în esență s-a lucrat pe proiectul înaintat de actualul ministru al Privatizării, problema a fost de a identifica din diferitele proiecte, lucrurile care erau tratate diferit și unde trebuia clarificată problema prin luarea unei decizii politice. Această identificare a jucat un rol tocmai în sensul dorit al urgențării, fără să se recurgă la improvizații. Pentru că, odată identificată o problemă cu toate laturile ei, se poate ajunge la decizia care o rezolvă într-un fel sau altul, în funcție de presiunile care există dintr-o parte sau alta și de consecințele posibile. A doua lege, este *Legea investițiilor directe*. *Legea investițiilor străine* avea ca principal obiectiv să clarifice, în sfîrșit, ceea ce putem da pe termen lung investitorilor spre a nu acționa strict conjunctural. Instabilitatea cadrului legislativ este un factor clar de alungare a investitorilor. În al doilea rînd, era problema de a pune pe același plan investitorul străin cu investitorul român, exigență exprimată clar de capitalul autohton. Acest lucru s-a realizat prin această lege pe un palier nu foarte înalt de facilități, pentru că bugetul românesc nu poate oferi mai mult, dar e un palier clar, egal pentru toți și stabil pentru cel puțin cinci ani. Acesta este mesajul *Legii investițiilor*. Și pentru prima dată, zic eu, se stabilesc prin această lege cîteva lucruri extrem de importante. Pentru prima dată se stabilește posibilitatea pentru operatorii economici de a recurge la regimul amortizărilor accelerate. Cei care eventual mă urmăreau în revista „22” își amintesc probabil un articol de prin septembrie-octombrie trecut în care atrăgeam atenția asupra acestui aspect uitat al reformei, *amortizările*. Permițînd amortizări accelerate, apare un ajutor pe care statul îl dă înnoirii echipamentelor, pentru că a recupera accelerat în costuri înseamnă a recupera din profit, din baza de impozitare, înseamnă a recunoaște ca o cheltuială banii pe care i-am dat pe echipament. Una este să-mi recuperez un calculator în cinci ani

Misiune FMI în România

PS
pe scurt

A sosit în țară o misiune a Fondului Monetar Internațional care va discuta cu autoritățile române aplicarea acordului *stand-by* aprobat de Consiliul Directorilor Executivi al FMI la 22 aprilie 1997. În conformitate cu acest acord, țara noastră a beneficiat pînă acum de 120,6 milioane DST (drepturi speciale de tragere) din cele 301,4 milioane aprobate.

Discuțiile se vor concentra în principal asupra programului macroeconomic pentru 1998, în special asupra bugetului și programului de reforme structurale.

În care timpul costă bani

Interviu realizat de Rodica Palade

și alta este să-l recuperez în costuri în doi ani. Asta dă posibilitatea ca să fac rost de bani mai mulți și să-mi cumpăr un alt calculator mai performant. Și asta se face din impozitul pe profit.

În sfârșit, lucru care interesează toată mass-media, deși mass-media este un intermediar în afacerea asta, este recunoașterea deductibilității cheltuielilor pentru reclamă și publicitate. Companiile pot să aloce cât vor acestui demers, pentru că, așa cum este în toată lumea, a ajuns și la noi ca publicitatea să fie considerată ceea ce este, adică o investiție pentru promovarea produsului, sau a serviciului, acceptată ca o cheltuială care să fie să fie scoasă din baza de impozitare. Asta reprezintă un efort pentru economia reală apreciat ca reprezentând echivalentul a 2% din produsul intern brut în buget. Acesta a fost primul tronson al activității acestei noi echipe și s-a încheiat până la sfârșitul anului trecut, iar de atunci, când din păcate, problemele în cadrul coaliției s-au aprofundat, noi, ceilalți care n-aveam treabă cu aceste lucruri, ne-am continuat activitatea pentru a formula obiectivele și principalele coordonate ale unui program economic pe '98 cu vectorul său central care este bugetul. Bugetul este, evident, problema Ministerului de Finanțe, dar nu numai, pentru că am încercat ca evaluând, corelând problemele degajate din buget cu cele pe care le-am resimțit din economia reală și pe care le-au pus în evidență statisticile, să pornim nu de la buget și să facem un program, ci să facem un program care să aibă ca punct central și bugetul. Program care în esență, merge pe două direcții mari: 1) continuarea luptei împotriva inflației și 2) să coborim în economia reală, unde lucrurile sînt foarte grave.

Situația extrem de dificilă a economiei reale

Unde se află economia reală în acest moment?

Economia reală în România se află într-o situație extrem, extrem de dificilă. La începutul lui '97, economia reală trăia ceva mai bine decât îi permiteau resursele, pentru că totul se baza pe niște dezechilibre din economia monetară care erau reprezentate, pe de o parte, de deficitul extern foarte mare - importurile depășeau exporturile cu mult peste cel 20% (cotă de alertă, când poate interveni suspendarea finanțării externe) -, iar pe de altă parte dintr-un incredibil de mare deficit în conturile interne ale statului - adică, statul cheltuia cu mult mai mult decât încasa. Acest deficit bugetar avea și o parte ascunsă (până la urmă plătită tot de stat), în cadrul datoriei pe care în numele statului le angajau anumite regiuni autonome. Aici se mai adaugă și sumele pe care tot în numele statului se făceau importuri de petrol pentru a întreține industria care nu putea să și plătească petrolul. În sfârșit, era ceea ce Banca Națională cheltuia direct sub formă de așa-numite credite direcționate pentru susținerea agriculturii, de fapt, pentru susținerea găurilor negre din agricultura de stat. Punerea în ordine a acestor chestiuni a fost foarte costisitoare. Din păcate, ea n-a putut să fie făcută decât pe seama populației, adică preluarea datoriei pentru întreținerea agriculturii de stat falimentare de la Banca Agricolă, pe de o parte, și pe de altă parte, preluarea datoriei pentru importurile de petrol făcute prin Bancorex. La Bancorex, statul și-a recunoscut și și-a preluat datoria pe care o avea. Preluarea acestor datorii, în vară, a costat aproape 9 mii de miliarde lei, respectiv, 1 miliard și vreo sută milioane de dolari la cursurile din momentul respectiv. Era pericolul pentru sistemul bancar, care nici nu avea vreo vină în afacerea asta. Preluarea acestor datorii înseamnă pentru buget că dobinzile reprezintă deja cam 5% din produsul intern brut.

Implicația este că, dacă România va fi nevoită, și va fi nevoită să aibă o inflație mică și să aibă în acest scop un deficit bugetar cel puțin mai mic decât cel de 4,5% din '97, înseamnă că în măsură în care deja 5% reprezintă plăți pentru trecut, nu pentru anul acesta, înseamnă că pe bugetul anului '98 trebuie să avem mai multe încasări decât cheltuieli, pentru ca deficitul să reprezinte numai acoperirea plă-

ților din trecut care nu au legătură cu '98. Asta explică foarte clar de ce bugetul pe '98 este un buget extrem de constrângător.

Nu prea sînt realiste abordările cu reducerea impozitelor, pentru că nu este de unde, din cauza constrîngerilor care nici măcar nu sînt ale anului asta, ci ale anului trecut. Și acest lucru arată, de asemenea, cum economia reală putea la începutul lui '97 să trăiască mai bine decât îi permiteau resursele, căci se bazau pe acest deficit pe care îl plătim în momentul de față. Coborîrea acestor dezechilibre din economia monetară în economia reală a rănit foarte tare economia reală, și în momentul de față nu există evaluări foarte precise care să-ți permită să și dai verdicte. Nu se știe în ce măsură căderea severă a produsului intern brut se datorează asanării necesare din economia reală din industrie și din agricultură. Este clar că a fost nevoie de un efort de asanare, în sensul de a reduce - pentru că de eliminat nu se poate pune problema - găurile negre care generează pierderi în loc de profituri și irosesc în loc să valorifice resurse.

Profituri de unde vin?

Profiturile vin de la întreprinderile private, atîtea cîte sînt ele. Sigur, există și întreprinderi-societăți comerciale de stat care aduc profit, dar toată lumea agreează facilități tocmai pe segmentul de a nu mai plăti atît impozit pe profit, și din păcate, problema este că mari întreprinderi de stat care nu realizează profit, deci nici nu plătesc impozite pe profit, realizează pierderi. În plus, nici măcar ce au de plătit ca alte impozite nu plătesc. Și atunci, este un permanent cerc vicios în buget. Deci asanare, înseamnă a reduce din acest nucleu dur al industriei românești care produce pierderi și irosesc resurse. Nu cred că se poate realiza ceva în economia românească, pentru că nu se poate ieși din cercul vicios în care ne aflăm. Adică unii fac pierderi și consumă din banul public. Toată lumea vrea mai mult din acest ban public, care devine din ce în ce mai mic din cauza irosirilor de fond, în scopuri care nu sînt de protecție socială. Și așa, bugetul românesc este poate cel mai generos buget pentru protecția socială. Sîntem, din acest punct de vedere, cei mai social-democrați din lume.

Dar, problema e alta, că devenim din ce în ce mai social-democrați pentru că împărțim ceva care e deja din ce în ce mai puțin. Dacă din puținul existent nu destinăm construcției, singura care să facă prăjitura mai mare astfel încît să putem împărți mai mult la oameni, nu facem decât să ne irosim, pentru că acest nucleu perdant subțiază mereu mai mult acest sac care nu mai e alimentat.

Cînd mă gîndesc la economia reală, trebuie să mă gîndesc la asanare în continuare, indiferent că

asta place, indiferent că asta va fi sau nu va fi pe frontispiciul electoral, preelectoral, postelectoral sau de altă natură al partidelor politice. Despre asanarea din economia reală n-am văzut în niciun program al vreunui partid, dar nu mă pot abține să nu spun că mai corespunzător cu realitatea este ce fac partidele, decât ce spun în campania electorală, chiar dacă nu se suprapun. Vreau să spun foarte clar că dacă PSDR-ul acuză acum Convenția Democrată că nu-și respectă promisiunile electorale, nu pot să nu spun că față de realitățile economiei românești, Guvernul Ciorbea e mult mai aproape de realitățile românești cu ce a făcut decât cu ce a promis. Sigur că rîndind extraordinar de tare economia reală și neștiind dacă din acea cădere a produsului intern brut, nu totul e asanare și deci un lucru pozitiv, ci este și un recul în creșterea economică, să zicem sănătoasă și deci un lucru negativ. Avem datoria să facem un fel de politică la două capete, pe de o parte, să continuăm asanarea, și pe de altă parte, să ajutăm creșterea economică sănătoasă, atît cît ne permite bugetul. Respectiv să încercăm, și am identificat vreo trei sau patru piloni, trei sau patru puncte de sprijin. În primul rînd sînt exporturile, ce trebuie sprijinite pentru că ele sînt sigur creștere economică sănătoasă. La export, nu se pot vinde stocuri, și nici produse de slabă calitate. Deci, dacă încurajezi exportul, încurajezi și creșterea economică sănătoasă, cu toate multiplicările pe care această activitate finală le are în restul activităților economice. A doua chestiune sînt întreprinderile mici și mijlocii. Nu sînt dintre cei care cred că întreprinderile mici și mijlocii rezolvă problemele României peste noapte. Dar ele reprezintă un vector al clasei mijlocii care trebuie să existe în România, și constituie singurul punct de sprijin în momentul de față. Între politica de macrostabilizare care se bazează pe constrîngerii monetare, care dă rezultate pe termen scurt și politica de privatizare, de restructurare prin privatizare de la care nu poți aștepta rezultate decât pe termen lung, e nevoie de o punte, și puntea asta trebuie să fie întreprinderile mici și mijlocii cărora trebuie să le crezi cadrul să se manifeste.

Un alt pilon depășit este infrastructura, care, pentru că implică sume mari, nu se poate realiza decât cu bani externi. Ei vor putea fi atrași prin concesiuni reglementate printr-o lege specifică a concesiunilor și prin *Legea proprietății publice*. În sfârșit, un al patrulea pilon ar fi investițiile străine. Din păcate, România nu prea are ce să ofere investitorilor străini în competiție acerbă pentru atragerea lor. Nici energie ieftină, nici o piață grozavă. Singurul nostru atu ar fi stabilitatea politică, pe care, dacă o irosim, nu prea ar mai fi șanse.

Comunicat TVR - Departamentul Emisiunilor Informative

În legătură cu declarația grupului parlamentar PD din ziua de 2 februarie 1998, Biroul de presă este imputernicit să declare următoarele:

1. Cele două proteste ale Partidului Democrat legate de emisiunea „7 zile în România”, din datele de 25 ianuarie și 1 februarie, sînt fără obiect. Emisiunea găzduiește păreri ale unor analiști cunoscuți, care nu se exprimă niciodată în termeni personali. În emisiunea din 1 februarie se enumerau condițiile puse de PD și criticile aduse de acesta guvernului Ciorbea în privința unor acte legislative care, în viziunea PD, nu privesc reforma economică. Unele sînt enumerate în cuvîntarea d-lui Petre Roman, din data de 14 ianuarie, reprodusă de *Rompres*: tema monarhiei, cea a retrocedării pădurilor, a caselor naționalizate. Altele, ca statutul revoluționarilor, dosarele Securității, au fost aduse în discuție pe

parcursul ultimelor două luni. Emisiunea nu afirmă că PD nu va semna protocolul de colaborare, ci că e probabil că nu va sprijini în Parlament aceste proiecte pe care le consideră ca distrîgînd atenția de la subiectele principale ale reformei. Credem în continuare că e o interpretare justificată.

2. În ceea ce privește transmisia în direct din ziua de 31 ianuarie, de la sediul Parlamentului, televiziunea publică (de altfel, și radioul, care a fost în aceeași situație, deși are un Consiliu de Administrație) nu poate refuza o cerere a primului-ministru atunci cînd e vorba de o comunicare de importanță pentru țară. Reamintim că TVR a transmis în direct și conferințele de presă ale Partidului Democrat, iar în 1997, în premieră, s-au transmis în direct dezbaterile din Parlament, atunci cînd opoziția introducea moțiuni de cenzură împotriva guvernului. Deci, am transmis în direct toate

partidele, fie la putere, fie în opoziție, atunci cînd au avut ceva important de spus.

3. Nu este vina TVR și nici a mass-media pentru starea conflictuală depășind limitele practicii civilizate și europene care domnește în lumea noastră politică. Aceasta se manifestă printre altele printr-o succesiune de încercări de intimidare, de șantaj, de presiuni zilnice asupra televiziunii, pe care fiecare încearcă să o utilizeze pentru interesele sale și pe care cu mare greutate încercăm să o păstrăm ca pe un instrument de informare cinstită a publicului. Conducerea TVR elaborează, de altfel, un dosar cu aceste tentative de intimidare, care va fi făcut public la momentul potrivit, în speranța că măcar pe viitor conducerea posturilor publice va putea fi la adăpost de asemenea presiuni.

Biroul de presă al TVR

EUGEN CADARU Ingineria amuzamentului

Între parametrii în funcție de care se poate evalua nivelul de dezvoltare al unei țări (produsul intern brut, venitul pe cap de locuitor etc.), există și unul mai sugubăz, mai puțin luat în seamă: industria de divertisment. Amploarea acestui sector este direct proporțională cu gradul de bunăstare al populației. Nu întâmplător cea mai puternică industrie de acest tip există în cea mai dezvoltată țară de pe glob. O industrie de divertisment dezvoltată presupune un consumator capabil să și-o permită și într-o stare de spirit suficient de bună pentru a o devara. Aproape zilnic românii rămân uimiți privind pe canalele occidentale show-uri produse în Vest. Majoritatea dintre ele destind, amuză, reîmprospătează creierul consumatorului. Sintagma „piine și circ” nu este obligatoriu să aibă un sens peiorativ. Pentru că, fără „piine”, organismul nu funcționează, iar fără „circ” mintea se-ntunecă. Este drept, există destule voci autorizate care deping, și în Occident, „spălarea creierelor” prin divertisment.

Într-o Românie împietrită decenii de-a rândul în beznă și în festivim impus cu forța, foamea de lumină și divertisment este imensă. Oamenii vor să zîmbească, să ridă, să se bucure. Și iată că, în sfârșit, după atîția ani de apatie tranzitorie, ceva a început să se miște și în acest domeniu. Primul pas a fost făcut de apariția — un adevărat „boom” mediatic — companiei Media Pro. Prin cele două „brațe” principale de care dispune — postul de radio ProFM și postul de televiziune ProTV — acest concern mediatic a impus în citiva ani o altă atmosferă, un alt ritm, un alt mod de a face mass-media și divertisment. Rețeta se simte de la o poștă. Ea vine de dincolo, de peste ocean. Impactul ei a fost teribil. „Cultura PRO”, cu succes de masă, are părți bune și părți rele; fani pasionați și critici acerbi. Ea însă se extinde continuu.

Prețutindeni în lume perioada sărbătorilor de iarnă constituie un virf al consumului de divertisment. Pentru câteva zile, oamenii se confundă în bucuria atmosferei de sărbătoare, uitând sau făcându-se că uită diversele probleme care le acaparează existența. Condiția esențială, însă, este ca această atmosferă de sărbătoare să fie creată. În Occident, atât administrațiile orașelor, cit și firmele private pun la bătaie sume considerabile în acest scop. Administrațiile, pentru a-și face datoria față de cetățenii care plătesc impozite, iar firmele private, pentru a-și atrage clienții. Rezultatul se vede în sclipiciul omniprezent al luminilor multicolore ce împodobesc orașele, în grupurile de colindători profesioniști ce creează atmosferă în spațiile publice, în țigurile de iarnă special amenajate, în marile piețe.

Nu s-ar putea spune că în București sau în alt oraș din România există o astfel de tradiție. Dimpotrivă, chiar. Dar iată însă că anul acesta, într-un București mohorit și întunecat, s-a aprins lumina”. Doar în centrul lui. Chiar dacă mai avem de așteptat până să vedem în tot orașul copaci ornați cu luminile multicolore sau cite un brad frumos împodobit în fața fiecărei case sau bloc, sau cite un Moș Crăciun zîmbitor care să împartă copiilor bomboane la fiecare colț de stradă, începutul a fost făcut. Faptul că, timp de o lună, zona centrală a orașului a fost împodobită de la un ca-

păt la altul cu lumini, faptul că au existat câteva puncte — Teatrul Național, Parcul Cișmigiu, Televiziunea Română — spre care oamenii au putut să vină pentru a se bucura împreună de colinde, de muzică și lumină, este un semn bun. Omul este un „animal social”, are nevoie să trăiască împreună cu semenii lui. În orice aglomerație urbană, fenomenul de alienare, de izolare a indivizilor și grupurilor care nu comunică între ele, este mult mai accentuat decît în comunitățile mici. De aceea, din timp în timp este necesar să se organizeze evenimente publice ne — oficial — aniversare, care să strîngă oamenii, pentru a se bucura împreună. Se perpetuează astfel în subconștientul colectiv, în mintea unor oameni care nu se cunosc și care, probabil, nu se vor cunoaște niciodată, sentimentul comunității.

În această iarnă, în București, startul a fost dat de compania Media Pro, care a organizat cu tam-tam aniversarea celor doi ani de existență a postului de televiziune ProTV. Odată „ocupat”, platoul din fața Teatrului Național nici c-a mai fost „eliberat”. Tam-tam-ul — spectacole de divertisment pentru copii, programe speciale consacrate Crăciunului — s-a prelungit și s-a amplificat pe parcursul lunii decembrie, culminând cu Revelionul în aer liber organizat în Piața Universității, cînd, pentru prima dată, bucurăreștii au putut întîmpina venirea Anului Nou în stradă, cu chiote, vese-

lie, baloane și artificii, integrîndu-se astfel unui obicei tradițional în marile metropole occidentale.

Presată de această concurență teribilă, pentru a nu pierde orice urmă de contact cu publicul, Televiziunea Națională a fost nevoită să iasă și ea din amorțea, organizînd „Zilele Porților Deschise”. Și iată, fapt nemaifilnit pînă acum la noi în timpul sărbătorilor de iarnă, în premieră absolută, deci, a apărut alternativa în domeniul divertismentului de comunitate. Pentru prima dată cei cărora nu le-a plăcut sau n-au fost mulțumiți de ce se întîmplă în fața Teatrului Național sau în Parcul Cișmigiu — „în Țara lui Moș Crăciun” — au putut alege, s-au putut duce să vadă spectacolele — multe și variate: colinde, muzică rock, folk, populară etc. — oferite de scena Televiziunii Naționale.

Și, astfel, a apărut concurența. Este, într-adevăr, un semn bun.

S-a acumulat deja o primă experiență din care atît cei care au participat la ea, cit și cei care au organizat-o au ceva de învățat. A cui este oare vina că pe 1 ianuarie, la ora 5 a.m., zona Pieții Universității, în care, cu citeva ore înainte, se sărbătorise venirea Anului nou, arăta ca un cîmp de război, plin de sticle sparte și mizerii? A Primăriei, a organizatorilor sau a celor care fuseseră acolo?

Și organizatorii vor trebui să reflecteze pe viitor că într-un spațiu public în care, timp de 14 ore, se adună citeva mii de oameni trebuie în mod

necesar prevăzute grupuri sanitare suficiente. Un alt aspect este în ce măsură asemenea evenimente, care trebuie și este bine să se producă, se pot organiza fără a crea nemulțumiri celor care locuiesc în vecinătate, datorită poluării fonice înecinate desfășurării lor, mai ales cînd durata unui asemenea eveniment se întinde pe parcursul unei luni întregi. Și nu în ultimul rînd este de văzut dacă pe viitor nu se pot găsi amplasamente mai „oportune” care să excludă orice fel de pagube aduse zonelor verzi, atît de necesare într-un oraș atît de poluat cum este Bucureștiul.

Asemenea aspecte trebuie soluționate cu atenție pentru a nu coborî în derizoriu și a provoca reacții adverse împotriva acestui tip de divertisment indiscutabil necesar.

De la an la an, oferta pe piața de divertisment crește. Chiar dacă pînă la Disneyland mai este cale lungă, salutar este faptul că lucrurile se mișcă.

ACCENTE

LÁSZLÓ LÁSZLÓ Chestiunea maghiară sau piatra de încercare a democrației din România

Antecedentele problemei sînt cunoscute: CDR și președintele Constantinescu au obținut victoria în alegerile din noiembrie 1996 și cu ajutorul votului dat (aproape) unanim de electoratul UDMR-ului în favoarea schimbării. Astfel, a luat ființă coaliția CDR-USD-UDMR și s-a adoptat un program de guvernare, unde pe lîngă altele au fost cuprinse și revendicări privind drepturile minorităților. Deoarece procesul legislativ este lent, complicat și anevoios, Executivul a adoptat două Ordonanțe de urgență în această problemă; una cu modificarea Legii privind administrația locală și cealaltă privind modificarea Legii învățămîntului.

Prima ordonanță aduce anumite îmbunătățiri privind descentralizarea, salarizarea celor din administrația de stat etc., dar cel mai mare ecou în presă s-a produs în jurul plăcuțelor bilingve. Și nu numai în presă: de la Tîrgu-Mureș pînă la Salonta s-au format echipe („comandouri”) care s-au specializat în a vopsi sau a distruge aceste plăcuțe, cu complicitatea uneori tacită a poliției sau chiar a unor membri ai Executivului! Partida cu plăcuțe însă nu este terminată; la nevoie, oricînd, poate fi reactualizată problema, doar în cetățeanul român trebuie întretinută ideea că acești unguri irendiști etc. iar nu se astîmpără... Toate acestea în spiritul, „toleranței și democrației”.

A doua ordonanță a făcut și mai mare vilvă, dînd prilejul unor personaje — de genul senatorului Pruteanu — să și manifeste îngrijorarea pentru copiii minoritari, că ei nu se vor afirma în viață decît dacă vor învăța Geografia României și Istoria românilor în limba română. Această îngrijorare este nu numai ipocrită, ci și perfidă. Dacă compatrioții noștri grijulii într-adevăr sînt interesați în problemă, atunci, prin influența lor, să contribuie să se elaboreze manuale de limba și literatura română adecvate pentru

elevii minoritari. Iar dacă vor să cunoască geografia și istoria patriei, aceste discipline se pot preda cel mai eficient în limba maternă. Altfel, rămînea ceva de nepătruns, ceva străin pentru ei. În plus, și denumirea disciplinei: „istoria românilor” este un element care îl înstrăinează, un copil maghiar nu se consideră niciodată român, deci, dacă este Istoria românilor, atunci nu-i și istoria lui. Dacă ar fi denumirea disciplinei Istoria României, atunci ei știe că, trăind în România, această istorie se referă și la neamul lui, și la strămoșii lui. Deși actualele manuale de istorie — din clasele a IV-a, a VII-a și a VIII-a, respectiv din a XI-a și a XII-a — prea puțin pomenește despre etnia lui sau, și mai rău, acele manuale (mai ales cele de liceu), pe lîngă faptul că sînt mult prea voluminoase — peste 400 de pagini fiecare —, sînt și stufoase, dacă nu confundă în multe locuri, mai conțin și greșeli științifice și multe aprecieri negative asupra maghiarilor.

Guvernul Ciorbea a cedat mult prea ușor în fața revendicărilor proletariatului (lumpen) de la Brașov și Craiova, în fața „revoluționarilor” sau în fața elevilor, deși tuți aceștia la un loc au fost mai puțin decît alegătorii UDMR-ului dintr-un județ oarecare din Ardeal și nici nu au fost foarte bine organizați și disciplinați — în comparație cu structura organizatorică a UDMR-ului. În plus, revendicările lor sînt discutabile, dacă nu necinstite. Revendicările UDMR-ului sînt susținute de vreo 470.000 de semnatari și de peste 600.000 de alegători disciplinați și, deocamdată, ascultători.

Se pare că acești cetățeni, semnatarii și alegătorii, sînt cetățeni de rangul al doilea, pe cînd ceilalți, făcînd parte din masa nediferențiată a majorității, chiar dacă revindică anumite cereri nejustificate, pot fi ascultați și sub presiunea lor se pot modifica și revoca legi, hotărîri.

Guvernul a făcut concesii în fața acestor presiuni și acum iarăși face concesii în fața unor forțe să zicem „golute” în defavoarea drepturilor minorităților.

Este interesant că, în iulie, guvernul Ciorbea și PNȚCD-ul au acceptat Ordonanța de urgență privind modificarea Legii învățămîntului, iar acum, și sub presiunea partidelor din fostul patralter roșu și chiar din cauza presiunilor venite din interiorul PNȚCD-ului, același guvern Ciorbea, același PNȚCD nu mai recunoște integral acele drepturi. Atunci, cum rămîne cu respectarea înțelegerilor?

Liderii țărăniști sînt siguri că UDMR-ul nu va părăsi coaliția: Radu Vasile (nr. 2 sau 3 în ierarhia partidului) declară că UDMR-ul nu va părăsi coaliția — parcă ar fi nr. 1 în UDMR. Chiar d-l Ciorbea a declarat la Brașov că UDMR-ul va accepta sau va trebui să accepte predarea istoriei și geografiei României în limba română.

După părerea mahomedanilor, Coranul nu poate fi studiat, citit, interpretat și înțeles decît în limba arabă. Se pare că, în viziunea unora, Istoria și Geografia României sînt asemenea toare cărții sfinte. Istoria și geografia sînt științe sau dogme?

Revin la problema enunțată în titlu: în România nu poate să fie democrație fără rezolvarea problemei minorităților. Riscul destrămării coaliției este mare, deoarece cred că nu este nici democratic și nici etic să nu-ți respecti promisiunile. Nici inconșvența, nici intoleranța, nici santajul nu contribuie la întărirea democrației.

Închei cu un citat de pe o pancardă văzută la o manifestație organizată de UDMR în sprijinul propriului proiect de Lege a învățămîntului, în anii teacui: „Revendicînd drepturile noastre legitime, nu lezăm drepturile altora!”.

Zalău, noiembrie 1997

MYTHOS & LOGOS

Mythos & Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală, de ANDREI OIȘTEANU, Ed. Nemira, 1997, 368 p., 60 ilustrații.
La lansarea primei ediții a acestui volum au vorbit: Sorin Antoși, Mihai Șora și Andrei Cornea. Ediția a doua se află sub tipar.

SORIN ANTOȘI „O excelentă culegere de studii de antropologie culturală“

În România, antropologia culturală și studiile de istoria religiilor nu au „înflorit“ în ultimii 30-40 de ani. Andrei Oîșteanu, excentric plasat față de aceste discipline în sens instituțional, a avut un acces privilegiat către ambele, pentru că a avut din todeauna o mare curiozitate pentru diferențe. S-ar putea ca la aceasta să fi ajutat și propria sa diferență, pe care el o dezuăluie, într-un mod analitic, în secțiunea „Evreul imaginar versus evreul real“. Pentru că Andrei Oîșteanu a recuperat în această carte o dimensiune centrală a identității sale, iudaitatea, pe care o încadrează într-o anchetă asupra culturii tradiționale și culturii înalte din România, de la premodernitate până astăzi.

În condițiile în care antropologia culturală și istoria religiilor erau atât de precar instituționalizate la noi, activitatea lui Andrei Oîșteanu a fost, bineînțeles, una marginală. El a publicat, când și când, în reviste – în general culturale și literare –, studii foarte docte asupra culturii tradiționale. Pe acestea le-a reunit în două dintre cele mai bune cărți care s-au scris vreodată în România despre cultura tradițională: *Grădina de dincolo. Zoosofia. Comentarii mitologice*, cartea sa de debut, din 1980, publicată la Editura Dacia din Cluj, și o carte extraordinar de savantă și de inspirată, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, apărută la Editura Minerva, într-un moment destul de puțin potrivit pentru cugetare, în decembrie 1989. Din acest motiv, din câte știu, nici nu a fost suficient de bine discutată de foarte mica lume capabilă să judece competent o asemenea întreprindere.

Cartea *Mythos & Logos* este o excelentă culegere de studii și eseuri de antropologie culturală, organizată în câteva secțiuni. Prima dintre ele – purtând chiar titlul volumului – grupează câteva cercetări asupra identităților profunde, așa cum sunt ele atestate de cultura populară. Din păcate, cultura populară în România a fost anexată, ca obiect de studiu, în principal de disciplinele literare, care au găsit în forma studiilor de etnografie și folclor un fel de manieră, destul de repede recuperată de național-comunism, de a compune o nouă rapsodie a identității românești. Toată această rapsodie fiind compusă de ideologia folclorismului, adică de această manipulare, ideologic foarte interesată, cu spiritul unui prezent decăzut, a rudimentelor și relicvelor unei culturi arhaice.

Această tradiție a folclorismului își găsește în cartea lui Andrei Oîșteanu un foarte solid contraargument, pentru că ea parcurge exact canonul bibliografic al folclorismului – toate lucrările, de la Tudor Pamfile și Simeon Florea Marian, până la Mircea Eliade –, dar o face într-o manieră modernă, detașată de discursul stereotipului autoidentitar (în care folclorismul a excelat) și adaugă acestei vechi naratiuni despre identitatea noastră o viziune nouă, întotdeauna foarte bine susținută de un aparat erudit extraordinar. Cuvântul „erudit“ ar fi de reținut în legătură cu Andrei Oîșteanu, pentru că s-ar putea ca, din nou, poziția lui de „marginal“ să-l fi încurajat la asta; el a studiat foarte temeinic surse care de regulă la noi sînt trecute cu vederea sau citite prost, în spiritul folclorismului.

Ceea ce urmează, în secțiunea a doua, cea despre „evreul imaginar versus evreul real“, este de fapt pandantul studiilor despre cultura românească tradițională. În studiile din prima secțiune, Andrei Oîșteanu se întîlneste cu alte mari figuri ale studiilor de cultură veche, marii înțeați evrei din România sfîrșitului de secol XIX și începutului de secol XX.

Este o tradiție foarte îndelungată, venerabilă, de regulă foarte prost prețuită, dacă nu chiar activ disprețuită de contemporanii români.

În fine, către sfîrșitul volumului – înainte de secțiunea *In memoriam Ioan Petru Culianu* – avem de-a face cu cealaltă față a lui Andrei Oîșteanu, care are încă alte specializări (de altminteri, el scrie proză, face experiment artistic ș.a.m.d.). Este fața publicistului. Andrei Oîșteanu a scris foarte mult în publicistica noastră de după 1989, și tonul său măsurat, cu mare demnitate, care însă nu ocolește subiectele pe care de multe ori le tabuzăm, este întotdeauna o delectare și o sursă de foarte bune învățăminte. În această secțiune de publicistică – intitulată „Politică și delicatose“ – avem un Andrei Oîșteanu mai energic, mai intens și mai vehement în apărarea unor valori care se asociază cu ceea ce astăzi începem să numim toleranță, democrație, liberalism, pluralism cultural, etnic, confesional și lingvistic.

și cu atență cumpănire interpretativă. În capitolul *Imaginea evreului în cultura tradițională*, autorul analizează modul în care a fost perceput străinul, „celălalt“, de către români și de către alte etnii europene, în diverse momente ale istoriei. Astfel de studii sînt indispensabile societății românești de astăzi, cînd sîntem tentați să judecăm global – și asta mai ales în sfera etnicistă –, situație care ne duce către închidere și izolare. Este vorba de o încremenire a noastră într-o anumită imagine identitară și de o incapacitate de a percepe cu simpatie diferența, de a o îmbrățișa. Or, lumea în care trăim este bogată anume prin diferențe și, în măsura în care ele ar fi anulate, lumea însăși și-ar pierde întreaga-i savoare. Cred că, în ultimă instanță, aceasta este lecția pe care ne-o dă Andrei Oîșteanu în cartea sa.

Ultimele capitole ale acestei părți – studii privind ultranaționalismul și antisemitismul virulent al secolelor XIX și XX, din România și Europa – pregătesc următoarea secțiune a cărții: „Politică și delicatose“. În acest cadru, polaritatea ideologică *stînga versus dreapta* („farmecul discret al dihotomiei“) este interpretată în termenii descoperirilor neurofizice privind specializarea diferită în cadrul „creierului bicameral“: emisfera cerebrală stîngă, mai dezvoltată, se oglindește încrucișat în acțiunile minii drepte. Și invers. Această perspectivă ne ajută la perceperea nțiunilor ideologice, *stînga și dreapta*, destul de degradate astăzi, care ordonează angajamentele civice și politice ale fiecăruia dintre noi.

ANDREI CORNEA „Asemănare prin diferențe“

Citind noua carte a lui Andrei Oîșteanu, *Mythos & Logos*, te întrebă, la un moment dat, ce legături pot exista între, să spunem, *rohmani* (un fel de derivat din *brahmani*) și *plantele halucinogene fosforescente* în scopuri magico-rituale de la daci la români, între *magia oglinzii și demonofobia* din mitologiile orientale și sud-est europene, între *graiul ingerilor* și experiențele pe care le fac unii suverani dezechilibrați, cu copii cărora le pun doici mute sau fără limbă, între *magia hotarului și obiceiul de a umbla „cu rogojina-n cap și jalba-n proțap“*? Ce să mai vorbim de legătura dintre cele enumerate pînă acum și *imaginea evreului în cultura tradițională* (sau mai puțin tradițională) românească, între aceasta și *naționalismul și antisemitismul în România interbelică*? Și toate acestea ce legătură au cu *disputele teologice* de la curtea diverșilor regi din Evul Mediu sau cu *etnogeneza găgăuzilor*?

ANDREI OIȘTEANU

MIHAI ȘORA „Studii indispensabile societății românești de astăzi“

Mă aflu într-o situație destul de curioasă: am în mînă o carte admirabil scrisă, acoperind un domeniu în care eu sînt un nespecialist și, ca atare, nu sînt în măsură de a judeca cu criteriile specialistului acest volum. Stau și mă uit la obiectul acestei cercetări „de pe marginea trotoarului“ și asta îmi facilitează oarecum prezentarea pe care o fac.

Din prima secțiune a cărții (care îi imprumută și titlul), m-aș opri puțin la studiul *Frumoasa și bestia. Relații magico-erotice și la dihotomia pe care o subînțiază autorul dintre conceptul de patrie și cel de matrice*, care își au originea în figura tatălui și, respectiv, a mamei. Sigur că *matricea* este o supraviețuire a fazei matriarhale a istoriei umanității. Încuirea acestei epoci cu patriarhatul a fost asociată cu impunerea economiei pastorale în dauna celei agrare, cu stabilirea unui panteon uranian, dominat de zeități masculine și războinice, în dauna panteonului htonian, în care suverană era Zeița-Mamă. Această modificare esențială a dus la supradimensionarea figurii paterneli și la constituirea unei societăți androcrate. Aduc în discuție această dihotomie pentru a putea cuprinde nuanțat, nu numai în scheletul ei conceptual, lumea în care trăim. Figura maternă este cea care menține și transmite tradiția familiei (și implicit a neamului) prin limbă, și nu este de loc întîmplător faptul că limbajul în care comunicăm și gîndim, în care visăm și ne rugăm, îl numim „limbă maternă“ și nu „paternă“.

A doua parte a cărții conține studii de istorie a mentalităților și de imagologie etnică. Este o cercetare extrem de interesantă, făcută cu mare acribie descriptivă

Desigur, înainte de toate, există între toate acestea o legătură biologică – Andrei Oîșteanu este semnatul tuturor acestor studii și eseuri –, dar este și o legătură de sens. Fiindcă autorul nu este doar un erudit, cum s-a spus, deși nu este puțin lucru să fii atât de erudit, înțit să poți prinde într-un arc toate aceste cercetări de antropologie culturală și de istorie a religiilor. Andrei Oîșteanu este, evident, cum se spunea în antichitate, un *polyhistor*. Un om curios de orice, preocupat de obiceiuri ciudate, de evenimente și întîmplări aflate la limita istoricului, sau dincolo de aceasta, în preistoric, în arheologic, în etnologic.

Dar nici această „polyhistorie“ nu este totul. Există, dincolo de ea, un mesaj mai profund, topit în fiecare pagină a acestui volum, și anume că, în fond, dincolo de erudiție și de cărți sînt oameni, sînt făpturi omenești, fiecare în felul ei, diferite de noi, dar totuși similare. Această asemănare prin diferențe, această analogie prin deosebiri, iată ceea ce cred eu că ne prezintă Andrei Oîșteanu. Cultura este întotdeauna declinabilă la plural. Nu există cultură unică. Vocile tuturor „personajelor“ cărții vorbesc limbi apropiate și, totuși, diferite. Ceea ce cred că rămîne, în ultimă instanță, din acest mesaj se află într-o impresionantă poveste adevărată, relatată de autor într-un *Post scriptum* la eseul *O istorie a biocidului: „Printre alții, acolo [e vorba de Italia, unde Oîșteanu participase la un simpozion, în 1994], l-am cunoscut pe filozoful evreu bosniac Nenad Fischer, recent refugiat din Sarajevo în Olanda. El mi-a relatat cîteva dintre încercările apocaliptice la care erau supuși bosniacii în războiul care se desfășura în acel moment. Halucinantă, una dintre situații m-a impresionat în mod deosebit. Iarna 1993-1994 a fost extrem de grea, cu geruri năprasnice, în condițiile în care locuitorii orașului Sarajevo nu au avut nici un pic de căldură în case și nici un fel de combustibil. Literalmente, oamenii mureau de frig în locuințe. În sobe au fost arse mobile, pantofi, cîrpe etc. Apoi a venit rîndul cărților. Nenad Fischer lăsase în urma sa, la Sarajevo, cea mai completă bibliotecă de filozofie din oraș. Toată a pierit în sobă. Filozoful nu deplîngea acest straniu biocid, ci cauzele care l-au provocat. Pentru prima dată, cărțile salvaseră – la propriu! – vieți omenești. Rudele i-au transmis lui Nenad Fischer faptul că volumele lui Platon, *Opere complete* – fiind groase și cartonate –, au încălzit cel mai bine“.*

Ei bine, acesta este, pînă la urmă, sensul culturii și al erudiției – sensul prezentului volum al lui Andrei Oîșteanu. Sigur, nu neapărat la propriu, să întregim un foc care să încălzească, dar să hrănească un foc spiritual, care să ridice oamenii la o condiție mai bună. Nu un foc care să întregim viața biologică, ci o căldură care să dezghețe prejudecățile și să topească fanatismele.

Michel Lallement

ANTET

ISTORIA IDEILOR SOCIOLOGICE

de Michel Lallement (vol. 1, *De la origini până la Weber*)

- Istoria ideii de societate.
- Teoriile sociale socialiste.
- Sociologia sfîrșitului de secol XIX.
- Durkheim, Max Weber.

În sfîrșit, un manual de sociologie pe înțelesul tuturor, necesar studenților în domeniul cât și culturii dumneavoastră.

240 pag. 16.500 lei

Doresc să primesc această carte, cu plata ramburs, la adresa indicată mai jos:

Expeditor:

Numele

Oraș (Localitate)

Strada

Bl. Sc. Et. Ap.

Județ (sector) cod

Tel.

CARTE POȘTALĂ

Post răspuns

Destinatar:

Editura ANTE

O.P. 22 C.P. 285

Sector 1, București

Tel: 01-6175332

RADU CĂLIN CRISTEA

Havel și catharsisul ceh

„Nu-mi imaginez pe altcineva ca președinte și regret sincer că nu am oponenti cu un puternic sprijin politic.“ Sint cuvintele rostite de președintele ceh Vaclav Havel cu doar câteva zile înainte de realegerea sa în fruntea statului. Havel adăugând: „Vă asigur că nu sint deloc fericit că victoria mea în alegeri poate părea previzibilă“. Campania sa electorală a fost aproape goală de sensurile tradiționale ale unor asemenea momente, Havel înțelegând să intre în miezul confruntărilor politice printr-un concediu în Insulele Canare împreună cu soția sa, actrița Dagmar Veskrnova. Nu s-a prea sinchisit de presă, mass-media din Cehia fiind aproape isterizată de faptul că Havel nu renunță la obiceiul său de a se adresa națiunii, e un fel de a spune, sub forma unor panseuri în care politicul rătăcește printre considerații filozofice și culturale, cele mai multe având o tentă etică explicită. Asemenea tablete sint difuzate săptămînal de radiodifuziunea națională. Cînd a apărut în disputele electorale, Havel n-a ezitat să facă observații șocante îndeosebi prin brutalitatea lor sinceritate. N-a cruțat pe nimeni – parlament, partide politice, guvern, cetățeni. Nu și-a ascuns gândurile, nu s-a temut că ar putea pierde arătîndu-se atât de neindulgent în situații în care, în general, oamenii politici își țin pe palmă susținătorii, ca pe un bibelou. Havel n-a părăsit atins de tropismele clasice ale perioadei premergătoare alegerilor, comportîndu-se cu un firesc, pentru mulți, strigător la cer. Dacă ar fi de căutat un antimonodel de comportament electoral – acesta ar fi, la un nivel chiar didactic, Havel.

Prefața unei curse solitare

Contra-candidații lui Havel în cursa prezidențială au fost astrofizicianul Stanislav Fisher (din partea Partidului Comunist) și Miroslav Sladek, liderul extremei drepte. Acesta din urmă se afla în pușcărie, arestat temporar pentru că a refuzat să compare în fața justiției într-un dosar privind unele declarații ale sale printr-o fi rasiste. Victoria lui Havel n-a fost precedată de nici o incertitudine: „Nimeni nu se așteaptă la o victorie a lui Fischer sau Sladek“ – anunța AP. Se ajunsese la un consens: șansele celor doi erau nule. Semne de îngrijorare trezea doar subrezzenia sănătății lui Havel, suspectat de complicații pulmonare nemărturisite. Avînd în vedere, poate, exemplul lui Walensa, cîțiva analiști se întrebau pe un ton amec dac, totuși, criticile atit de aspre aduse constant de Havel cehilor (acuzări de „lipsă de educație“, „provincialism“, „captivitate în mlaștina comunistă“, „imoralitate“ etc.) nu vor fi sancționate de electorat. „Cu problemele sale de sănătate și cu înclinația spre declarații arrogante, președintele Havel este ceva mai controversat decit la alegerile precedente, dar, în același timp, nu exista nici o altă alternativă“ – scria *Süddeutsche Zeitung*. Conform unui sondaj de opinie realizat de agenția STEM în preziua alegerilor, Havel se bucura de încrederea a 70% dintre cehi, cu patru procente mai mult decit în noiembrie anul trecut. Simpatia acumulată de Havel printre

electorii potențiali ai celor mai puternice partide parlamentare (ODA, KDU-CSL, ODS, CSSD) oscila între 88% și 71%. În tabăra contra-candidaților săi, Havel pierdea două procente (de la 33% la 31%) printre simpatizanții extremei drepte (SPR-RSC) și cîștiga șapte (urcînd de la 29% la 36%) în rîndul electoratului comunistilor (KCSM). În concluzie, realegerea lui Havel în 20 ianuarie nu părea expusă nici celui mai mic recurs.

Între popor și aleșii acestuia

Cehii își aleg președintele nu prin scrutin popular, ci prin votul celor două camere ale parlamentului. Cîștigător devine candidatul care acumulează o majoritate simplă atît în Senat, cit și în Camera Deputaților. Parlamentul ceh are o imagine publică foarte proastă, una devenită dezastruoasă după seismul politic de la sfîrșitul anului trecut, cînd fostul premier Klaus, președintele Partidului Civic-Democrat, a fost nevoit să demisioneze în urma unor acuzații de corupție și a unor nereguli în finanțarea formațiunii sale. „Un parlament în care au încredere între 10% și 20% din popor a ajuns să discute candidatura unui om în care cred 70% din cetățeni. Ce paradox!“ – scria analistul Jiri Hanak în *Pravo*. Contextul politic atît de particular din Cehia l-a costat pe Havel o zi de coșmar, fiind cu siguranță supus unor umilinte mult mai mari decit mizeria și bătăile încasate prin pușcăriile comuniste. Senatorii și deputații s-au smotocit zdrăvăn, intrăți evident în priza alegerilor anticipate anunțate pentru iunie, anul acesta. Cei mai gălăgioși au fost radicalii de dreapta și, doar în aparentă neașteptat, ceea ce a mai rămas din fostul partid al lui Klaus după desprinderea ramurilor rebele. Havel a fost supus unor atacuri virulente, a trebuit să suporte ridicolul unui al doilea tur de scrutin pentru ca, în final, în Camera Deputaților, doar un vot să-l despartă de a treia repetare a procedurilor de alegere. Din jenanta morală a acestui vot al legislativului nu poate fi exclus faptul că, dac Sladek nu s-ar fi aflat în arest și presupunînd că, în mod logic, ar fi votat împotriva lui Havel, n-ar fi putut fi evitat al treilea tur de scrutin. Impunerea celui mai important reper simbolic al Cehiei postcomuniste a ajuns să depindă de cea mai retrogradă figură a lumii politice de la Praga. Nu știu dac s-a produs chiar o „primă fisură în monumentul lui Havel“ (cum scrie *Kurier*). E sigur, în schimb, că procedura votului secret a stimulat duplicitarismul unor parlamentari, mai ales deputați. „Farsei pregătite lui Havel de parlament“ (ca să citez dintr-un editorial apărut în *Mlada Fronta Dnes*) avea să i se adauge un ingredient foarte amar: unul din canalele televiziunii de stat avea s-o surprindă pe soția lui Havel cu degetele în gură, fluierînd ca pe stadion discursul unui exponent al extremei-drepte. „Semnalul de bază al realegerii lui Havel este că n-am devenit complet nebuni“ – a conchis președintele Senatului, Petr Pithart, la capătul unei zile memorabile în foarte multe privințe.

Restul va fi istorie

Havel a rămas așadar „regele de pe tabla de șah a puterii politice de la Praga“ (Peter S. Green, în *International Herald Tribune*). Un rege printre nebuni din ce în ce mai mulți. „Mă tem de pierderea încrederii în puterea democrației și de provincialism“ – a afirmat Havel într-un interviu apărut recent în cotidianul austriac *Der Standard*. Tot acolo, referindu-se la neașteptatele eșecuri ale unei reforme economice socotite multă vreme exemplară pentru întreg spațiul ex-comunist, Havel a spus: „Cehii au trecut printr-o perioadă de pragmatism și atunci eu am fost stigmatizat ca fiind un naiv cu

Vaclav Havel, „un președinte, într-adevăr, unic“

capul în nori. S-a dovedit brusc că acel «protejat» pragmatism nu ne-a adus decit o mulțime de nenorociri. Ceea ce a urmat n-a făcut decit să-mi dea dreptate“. Trimiterile la guvernarea Klaus sint, desigur, transparente. Havel a avertizat că „decepția“, „îngrijorarea“ și „lehamitea“ cetățenilor față de starea generală a națiunii sint datorate nu doar „rămășițelor regimului comunist“, ci și „provincialismului mic burghez“ și „impertinenței“ autorităților. Președintele e convins că în viitorul apropiat cehii vor trebui să treacă printr-o „fază specială a catharsisului postcomunist“. Un catharsis care să apropie Cehia de valorile civice și morale din epoca revoluției de catifea. Havel i-a invitat încă o dată pe cehi să nu uite metafizicul în goana lor după materie. „De aici încolo, Havel va face istorie“, susține Jiri Pehe, consilierul politic al președintelui ceh, citat de *Financial Times*. Istorie însemnînd, explica același Pehe, intrarea țării în NATO și Uni-

nea Europeană, întărirea societății civile, încurajarea organizațiilor non-guvernamentale și schimbarea orizontului de valori ale cehului de rînd.

Pur și simplu – Havel

Una din obsesiile lui Havel este cehul „comun“ cu care se ia spontan la hără, pîrînd mereu să-l aducă de pe drumuri, într-un exercițiu de autoritate ce ar fi fatal probabil unui lider politic român. E limpede că poporul nu-i sare mustrul cînd Havel îl face prost (de exemplu, după reuniunea la vîrf a NATO de la Madrid). Cehii mai bombănesc cînd află că președintele doar a survolat, vara trecută, zonele inundate, fără a coborî să stea de vorbă cu persoanele afectate de sinistru. Sint în general indispuși de prima doamnă Dagmar, poate și pentru că au nostalgia Olgăi și a scrisorilor trimise acesteia de tînărul Havel. Nu poate să facă o impresie prea bună nici cearta dintre Havel și o cumnată a sa, legată de moștenirea unei imense clădiri în stil „Art Nouveau“ din centrul Pragăi. Mă gîndesc că dac Havel n-ar fi umanizat de asemenea păcate, vibrația simbolului său ar risca să se degradeze printr-o abstracțizare excesivă. Havel însuși recunoaște că gena nonconformismului său nu putea fi distrusă după căderea comunismului; „Poate că un observator atent ar putea mai bine discerne anumite trăsături ale disidenței mele ca președinte“ (Reuters). Dincolo de toate, cehii nu se pot exprima și defini fără Havel. „Crisa economică și scandalurile financiare au discreditat mult din ceea ce reprezentase Klaus pentru cetățeni și singura noastră lumină spre Noiembrie '89 este Havel. Simplu spus, avem nevoie de Havel“, scria un cunoscut analist, Daniel Kummerman. Doar pe jumătate în glumă – cineva observa că „Havel rămîne cel mai vital produs de export al Cehiei“. Cehii devin sentimentali, amestecînd atent respectul și tandrețea atunci cînd vorbesc de Havel: la trei zile după realegerea lui, 87% din cetățeni erau de părere că Havel n-ar fi trebuit să-și riște sănătatea înhamindu-se la corvezile încă unui mandat. La 61 de ani, fără un plămîn și privind spre zări neliniștite, Havel rămîne în locul care îi este predestinat. Va fi, este deja disidentul anticomunist cu cea mai lungă carieră în fruntea unui stat revenit la democrație. Cu Havel din nou în fruntea lor – cehii transformă o amintire tristă într-o vocație norocoasă: votează un președinte, într-adevăr, unic.

Colecția BABEL

MEMIRA

Gilles Perrault
DOSARUL 51

Jan Potocki
**MANUSCRISUL
GĂSIT LA SARAGOSA**

Lawrence Norfolk
**DICTIONARUL
LUI LEMPRIÈRE**

Comenzi: C.P. 26-38 București

ION VIANU

Împărăția nebunilor

• Pictura lui Baba, o povestire a speranțelor năruite ale unui popor înfrînt de istorie pentru o lungă perioadă a existenței sale • Seria de tablouri consacrate anului 1907 – o pură metaforă pentru a desemna disperarea anilor '50-'60 • În 1977, Baba intrase în ruptură cu arta oficială • Reprezentarea decadentei în nebunie devine tema majoră a unui artist care a epuizat toate formele satisfacției de sine, dar nu și voința tenace de a se exprima •

Cindva, peste două sau trei mii de ani, arheologii vor descoperi, în straturile pământului vremii și țării noastre, păstrate printr-o întimplare nu familiară acestor locuri, o colecție de tablouri zugrăvite de un același penel. Cum va fi pierit altă însemnare despre acea țară de mult dispărută, istoricii se vor vedea nevoiți să descrie viața poporului căruia, aidoma altora, i se va fi pierdut și numele, numai așa cum o mărturisesc ciudatele chipuri și decoruri ale acelei colecții.

Cititorul a înțeles că arheologii vor fi descoperit opera lui Corneliu Baba și că țara cu numele uitat al aceluia îndepărtat viitor este a noastră.

Pictura lui Baba, așa cum a apărut vizitatorilor expoziției care a premers cu puțin trecerea artistului în lumea veșnică, trebuie concepută, pentru a fi înțeleasă, ca o povestire a speranțelor năruite ale unui popor înfrînt de istorie cel puțin pentru o lungă perioadă a existenței sale. Caracterul epic al picturii lui Baba apare în succesiunea picturilor sale pe care nu a vrut să le înstrăineze și constituie astfel și o extraordinară colecție.

La început a fost artistul tânăr. Privirea lui e plină de energie, ținuta dreptă. Poartă pe cap o beretă roșie, uneori asemănătoare cu o tichie de cardinal. E multă vitalitate, gravitate, poate grandiozitate – dar deloc euforie în privirea lui. Evocă o lume lipsită de veselie, dar nu și de demnitate. Foarte curînd însă, norii încep să se adune. Țărani, chipuri grave care parcă nu-și îngăduie să arate frica, sila, se string, sub privirea rece a unui activist, pentru a iscăli *Constituirea gospodăriei colective*. Cunosc tabloul din vremea cînd a fost pictat. Desigur că criticii au preferat să ignore, ascunsă pe suprafața acelei pinze, îngrijorarea profundă, lipsa oricărui entuziasm într-un asemenea act „constituitiv”. Este deja o lume înfrîntă, dar, cu grija de care e plin, încă nu cu deplina conștiință a catastrofei.

România anilor aceia, a unui comunism de teroare, dar nu încă descompus, este și aceea a unor baroni pe care spiritul artistului îi va cuprinde în Comedia sa umană. Sint portretele lui Enescu, al Luciei Sturza-Bulandra, al lui Mihail Sadoveanu... Penița surprinde, în variante grafice, cu rapiditate și humor, uneori cu cruzime, într-un registru emoțional diferit de al picturilor, lumea intelectualilor și a artiștilor bucureșteni. De pe acum, avem imaginea unei societăți care suferă, dar își caută, totuși, repere și o anumită stabilitate.

S-ar putea spune că seria de tablouri consacrate anului o mie nouă sute șapte este o pură metaforă pentru a desemna, în fapt, disperarea anilor cincizeci-șaizeci. Dar țara dinaintea dezastrului de după 1947 era perfectă? În nici un caz, nu aceasta putea să fie credința lui Baba. În viziunea artistului, evenimentele din 1907 apar

ca o prefigurare a unei alte tragedii, aceea a colectivizării. Îmi răsare în minte o amintire: a unui intelectual român, recuperat de intelighenția Partidului – dar coborîtor dintr-o familie de proprietari agricoli – care spunea, în 1961, anul „încheierii colectivizării”: „Comuniștii ne-au răzburat pe noi, moșierii, pentru umilința suferită în o mie nouă sute șapte”. Vorbă de un neîntrecut cinism, dar atât de semnificativă! Nu rămîne mai puțin adevărat că lumea lui 1907 este codul ascuns prin care pictorul figurează tragedia în plină desfășurare a țărânilor. Dacă lucrul nu putea fi demonstrat în epocă, dezvoltarea picturii lui o mărturisește cu prisosință.

Între timp, artistul a vizitat și a pictat Veneția, Toledo, a văzut operele lui Rembrandt, care îi apare ca un model definitiv, pe Goya... Reflexul așternut pe augustele locuri ale culturii și istoriei europene este și el împregheat de o anumită tristețe. Portretele unor străini, în această perioadă „europeană”, sînt și ele marcate, ca în *Doamna K și copiii ei*, de rictusuri sinistre care nu exclud niciun, dimpotrivă, presupun o profunzime psihologică. Îndărătul portretului de familie se ascunde coșmarul în devenire...

Sînt ani de plenitudine și de glorie, de consacrare națională și internațională. Baba ar putea să se lase ispitit de vanitate, de oportunism, de onorurile rezervate „Artistului poporului”. Ispita a existat. Din ce în ce mai obsedant, mai dureros i se impune realitatea profundă a lumii românești, dominată de deșertăciunea crudă a unui tiran, de descompunerea pînă la nebunie a unei societăți, în cele din urmă de suferința fără nume – care evocă pasiunea cristică – a unui popor. În 1977, într-un moment de tensiune socială, s-a evocat intrarea în disidență a lui Baba. De fapt, el intrase în ruptură cu arta oficială. Un singur subiect pare de acum încolo să-l intereseze: nebunia – și nu nebunia abstractă, metafizică, ci alienarea în forma specifică a azilului de nebuni, pe care nu știm cum a ajuns să-l cunoască atât de bine. Nebunii lui Baba sînt cei posedați de spaimă; teroarea se travestește în megalomania *Regelui nebun*. Este o continuitate între suferința fără nume, umilă a quasi-cerșetorului, prăbușit de bătrînețe, lăpăindu-și ciiorba în farfuria de metal a spitalului, și împoțonarea mizerabilă și ridicolă a regelui cu scufia pe cap și degetele rășchirate ale picioarelor goale pășind „cu un pas mai mult hotărît decît sigur” pe podelele-murdare ale locului unde nu mai există speranță, de unde nu se mai iese.

O analiză mai fină ar putea să arate metamorfoza personajilor lui Baba: aceleași configurații de personaje, de pildă, o familie țărănească, ca un *leitmotiv* muzical, capătă în lungul anilor semnificații diferite, referința rămîind aceeași: fiecare trup, fiecare

chip își schimbă expresia: fetița frumusească din prim-planul compozițiilor mai vechi devine o ființă slabă, schimonosă, lucrată de angoasă ca de o influență demonică. Personajele, toate personajele, încep să semene din ce în ce mai mult, pe de o parte cu artistul și cu femeia cea mai apropiată lui, pe de alta cu cuplul dictatorial a cărei reprezentare obsesivă este pe toate zidurile și în toate mințile. Codul pictorului semnifică în același timp unitatea și diversitatea unei lumi de oroare și de coșmar – involuția ei vertiginosă. Este lumea pe care am cunoscut-o cu toții, a spaimii, a sărăciei, a nebulniei socializate ca azil – în care azilul însuși devine modelul cel mai pertinent al vieții reale (vechii alieniști voiseră contrariul – un azil asemănător cu lumea –, jocul era de pe atunci periculos). Reprezentarea decadentei în nebunie, care atinge deopotrivă pe călăi, pe victime și pe pictor –

Regele nebun
„Eu sint Regele” (1983-1986)

subiectivitatea rănită, alterată –, este tema majoră a unui artist care a epuizat toate formele satisfacției de sine și chiar ale bucuriei de-a trăi, dar nu și voința tenace de-a se exprima. Și actul ultim al tragediei nu poate fi decît Pasiunea lui Crist: ea ne duce cu gîndul la afirmația exaltată a unui teolog cum că, după Patimi, nici o altă tragedie nu mai poate fi plăsmuită. Jeluirea corpului deșertat de viață de către o mulțime desfigurată, devenită monstruoasă prin mizerie și frică, rămăsa totuși atât de *umană*, este o limită a expresiei picturale, aproape o meditație religioasă.

Rămîne întrebarea pusă de criticii de artă: unde se oprește influența și

unde începe imitația? Baba nu este oare reprezentantul tardiv al unei estetice depășite? Aluziile la Rembrandt, la Goya nu semnifică o istovire a inspirației? Reproșurile făcute, în jurnalul lui, artei moderne, pe care o găsește „comercială” – fără distincție –, nu semnifică un conservatorism provincial, lipsit de orizont? Mărturisesc că nu pot împărtăși aceste rezerve, deși le recunosc o anumită legitimitate din strictul punct de vedere al istoriei și critica de artă. Relația lui Baba cu mișcarea artistică a vremii lui este laxă, poate chiar marcată de o anumită ostilitate; dar, artistul este, în deplinătatea mijloacelor de expresie pe care le folosește, un virtuoz adevărat. Și virtuozitatea lui nu este gratuită: ea servește unei mărturisiri istorice de o forță neîntrecută. Mai mult decît atît: este paralelă cu istoria. Este cronică vie a dezvoltării unei filosofii de viață, a unei deprinderi progresive de vanitate și de orgoliu. În același timp, este mărturia cea mai puternică din cîte au fost făcute a trecerii unei societăți către decadentă prin nebunie, prin spaimă. Dacă Baba ar fi fost adevatul modernității picturale, probabil că mesajul lui final nu ar fi fost deloc subversiv. Putem să spunem că, prin jocul împrejurărilor istorice și al conjuncturii artistice, el s-a găsit într-o contradicție: fie aceea de-a rămîne un pictor universal dar care să nu fi avut nimic de spus, fie de-a utiliza un limbaj tradițional fără nici o concesie pentru a exprima, așa cum nici un artist nu a făcut-o în epoca lui, tragedia României. A rezolvat dilema așa cum a crezut el – și cel mai bine. Peste trei mii, sau trei sute, sau treizeci de ani nimeni nu va mai observa decalajul artistic al opere picturale și grafice a lui Baba. Dar grație lui, cei ce vor găsi aceste urme vor ști *cum* a fost.

...Pe acest popor – lumea înspăimîntată, dementă, oprimată, *hipnotizată*, supusă la cazne și patimi într-o țară devenită un permanent azil unde gardienii erau mai bolnavi decît prizonierii – vrem noi să îl vindecăm într-o zi, într-un an? Dacă devin conștient de dificultatea de-a fi român, de-a ieși din noroiul nebulniei și al mizeriei, de înfinita răbdare, de dulcea autoritate fără de care nimic nu va fi posibil, de groaznicul pericol ce încă ne amenință, de fragilitatea timidei noastre renașteri este grație și mai ales datorită picturii lui Baba.

INSTITUTUL EUROPEAN

Colecția SINTEZE

Constantin Ciopraga Personalitatea literaturii române

Departele de orice fanatism și apologie, dar cu voluptatea adevăratului, sinteza aceasta reprezintă în esență puncte de vedere, poate mai exact o meditație despre literatura română în raport cu alte literaturi romanice sau de alt gen.

- Din cuprins:**
- Despre reverberațiile sacralului
 - Dimensiuni ale fantasticului
 - Interludii balcano-orientale
 - G. Călinescu: romanul situațiilor duble
 - Un itinerant european: Vintilă Horia

În aceeași colecție vor apărea:

- Guy Hermet, *Istoria națunilor și a naționalismului în Europa*
- Michel Pastoureau, *Stofa diavolului*

lași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e-mail: rtnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

384 pag
ISBN 973-586-035-X

IULIAN ANGHEL

Bucureștiul și Budapesta au căzut de acord: „Să lăsăm trecutul pe seama istoricilor“

Între 25 și 27 ianuarie, președintele României, Emil Constantinescu s-a aflat într-o vizită oficială în Ungaria. Pe 26 ianuarie, președintele român s-a întâlnit cu omologul său ungar, Árpád Göncz, cu primul-ministru al Ungariei, Gyula Horn, iar spre seară, după ce a fost primit de primarul Budapestei, Gábor Demszki, a avut scurte întâlniri cu delegații ale partidelor politice de opoziție din Ungaria. În ultima zi, Emil Constantinescu a participat la deschiderea Consulatului român de la Szeged și a asistat la semnarea acordului de înfrățire dintre orașele Timișoara și Szeged. Ultimul punct de oprire a președintelui român înainte de revenirea în țară a fost orașul Gyula. Aici, Emil Constantinescu a participat la o scurtă slujbă religioasă oficiată în biserica ortodoxă română, iar la Liceul „Nicolae Bălcescu” a vorbit reprezentanților comunității românești din localitate.

România și Ungaria – „un model de înțelegere“

Partea română a deplasat la Budapesta nu mai puțin de șapte miniștri: Andrei Pleșu, Victor Babeș, Mircea Ciomara, Andrei Marga, Ion Caramitru, György Tokay și Remus Oprea. A fost prezentă la Budapesta și o delegație formată din aproximativ 230 de oameni de afaceri români. Acest lucru a fost observat și în presă, și de către oficialitățile maghiare: „componenta delegației române face posibilă discutarea tuturor problemelor care există între noi (...) Nici unul dintre parteneri nu va pleca acasă nemulțumit”, a remarcat chiar Árpád Göncz. Colaborarea economică dintre România și Ungaria a fost unul din subiectele importante aflate pe agenda discuțiilor. Înșă nu a putut fi ocolită nici situația politică din cele două țări. Ungaria se află în pragul alegerilor, România se confruntă cu o criză la nivelul coaliției parlamentare și guvernamentale. Cu toate acestea, s-a căzut de acord că relațiile dintre cele două țări nu au fost niciodată atât de bune. În vara trecută, președintele Ungariei a vizitat Bucureștiul și a fost bine primit la Tirgu-Mureș. Vizita sa a fost apoi urmată de cea a primului-ministru, Gyula Horn, și de cea a ministrului de Externe al Ungariei, László Kovács. Pe acest fond, al relațiilor pozitive ascendente, Ungaria, prin vocea primului-ministru, Gyula Horn, s-a arătat îngrijorată de prelungirea crizei de la București și a arătat că Occidentul este și mai îngrijorat în această privință. Poate și de aceea Emil Constantinescu a subliniat de nenumărate ori, în cursul vizitei sale, că această criză nu pune în pericol „reconcilierea istorică” româno-maghiară: „Eu și președintele Göncz ne-am constituit în garanți ai reconcilierii istorice româno-maghiare (...) La baza relațiilor noastre am pus încrederea”. Președintele Ungariei a calificat, la rîndul său, drept „exemplară” relația politică dintre Budapesta și București, un model de înțelegere care ar trebui urmat și de alții. Dacă relațiile dintre România și Ungaria sînt „exemplare” pentru Budapesta, nu același lucru spun conducătorii maghiari despre relația cu Slovacia. Între cele două țări a fost semnat în 1995, la Paris, un tratat de bază. În 1996, el a fost ratificat de Parlamentul de la Bratislava, însă nici pînă la această oră tratatul nu este operațional. Nu demult, László Kovács, ministrul de Externe ungar, s-a întâlnit la Bratislava cu omologul său slovac, Zdenka Kramplova, însă nu s-a reușit decât semnarea unui acord de cooperare între cele două ministere. Discuțiile de anul trecut dintre Gyula Horn și Vladimir Meciar privind proiectul construirii în comun a unui baraj pe Dunăre, la Nagymaros-Gabcicovo, s-au transformat pînă la urmă într-o dispută teritorială. Astfel de dispute sînt depășite în România. *Legea administrației locale și Legea învățămîntului* au fost modificate prin ordonanțe de urgență și ele sînt operaționale. Pe de altă parte, există și probleme: aceeași ordonanță de modificare a *Legii învățămîntului*, prin care se acorda populației maghiare dreptul de a învăța în limba maternă la toate nivelurile, a fost modificată de Senatul României într-o formă pe care președintele Constantinescu a dezavotat-o. În condițiile prelungirii crizei de la București, o reparare a ei în Camera Deputaților, după cum dorește UDMR, va mai dura. Deși nici unul dintre liderii de la Budapesta n-au declarat-o, această stare de provizorat poate fi speculată în campania electorală din Ungaria. Partidele de opoziție din Ungaria, și în special FKGP (Partidul Independent al Micilor Proprietari) și FIDESZ (Partidul Civic Ungar, cotelat în sondaje cu 15% din preferințele

electorale), practică frecvent un discurs antiromânesc. Opoziția din Ungaria a votat, de altfel, în decembrie 1996 împotriva ratificării tratatului de bază româno-maghiar. În cadrul actualei vizite, Gyula Horn, primul-ministru ungar și șeful Partidului Socialist Ungar, urmaș direct al fostului partid comunist), a atenționat partea română că, din cele 13 puncte ale *aide-memoire*-ului semnat între România și Ungaria, doar în două dintre ele s-au înregistrat progrese. Președintele Constantinescu a afirmat însă că, din analiza făcută împreună cu ministrul român aflat la Budapesta, s-a constatat că „am îndeplinit mai mult chiar decît ne-am propus”. Nici apropiatele alegeri din Ungaria și nici problemele politice interne ale României nu par a modifica intenția Ungariei de a avea relații cît mai strînse cu România: „integrarea României în Uniunea Europeană este de o importanță vitală pentru Ungaria (...) Și chiar dacă există urcușuri și coborîșuri, viitorul nostru se află în Europa Comună” – a spus Árpád Göncz. Care sînt principalii dușmani ai

Emil Constantinescu și Árpád Göncz
26 ianuarie

bunelor relații dintre România și Ungaria? „*Trecutul istoric de care sîntem și nu sîntem vinovați*” a răspuns Árpád Göncz, iar președintele Constantinescu a adăugat: „*Trecutul e uneori tragic. Trebuie să-l privim așa cum a fost, dar să-l lăsăm istoricilor să-l cerceteze în universități și să nu permitem politicienilor să se folosească de el.*”

Președintele Constantinescu a amintit în acest context că ordonanța privind introducerea inscripțiilor bilingve a fost aplicată cu bună-credință în 320 de localități, însă lumea s-a raportat doar la cele două cazuri unde această ordonanță a fost contestată.

Relațiile economice

Din 1992 încoace, schimbul economic dintre România și Ungaria s-a dublat și au căpătat o nouă dimensiune după primirea României în

Vize SUA fără interviu

Ambasada SUA informează că, începînd din 30 ianuarie a.c., Consutul american acceptă următoarele tipuri de solicitări de viză fără cerința interviului personal. Vor fi acceptați numai solicitanții care se încadrează într-una din următoarele categorii:

1. Solicitanții care au mai călătorit în Statele Unite și care pot demonstra acest lucru cu viza americană existentă fie în pașaportul curent, fie în cel expirat.
2. Solicitanții venind din partea unor corporații americane bine cunoscute și care călătoresc în interes de afaceri.
3. Solicitanții care călătoresc în interes de afaceri din partea unor firme străine și românești, mari și bine cunoscute.
4. Solicitanții în vîrstă de peste 62 de ani.
5. Solicitanții care dețin viza canadiană sau care călătoresc în Orientul îndepărtat.
6. Solicitanții/solicitantele ale/ai căror soți/soții au mai călătorit în SUA.
7. Solicitanții care sînt copii minori și ai căror părinți au mai călătorit în SUA.

Consutul american reamintește faptul că legea americană a imigrării presupune că toți solicitanții sînt potențiali imigranți. Fiecare solicitant trebuie să dovedească existența unor legături puternice cu țara de origine și a unei situații financiare suficiente de puternice în România. Documentația necesară companiilor cuprinde o copie după cel mai recent bilanț aprobat de autoritatea fiscală și o declarație bancară recentă.

Persoanele particulare trebuie să prezinte dovezi ale unei situații financiare bune, despre proprietățile deținute, locul de muncă, legăturile de familie și de altă natură care le leagă de România.

CEFTA. Mircea Ciomara, ministrul Industriei, a recunoscut însă că ele sînt în favoarea Ungariei, ceea ce în viitor poate duce la un dezechilibru care să „afecteze aceste relații”.

Viitorul însă pare optimist. S-au purtat discuții pe marginea construirii unei autostrăzi care să lege cele două capitale, de la București autostrada urmînd a fi prelungită spre Constanța și Giurgiu. În opinia părții române, aceasta trebuie să treacă neapărat prin Brașov pentru ca de ea să poată beneficia toată zona Ardealului.

S-a discutat, de asemenea, despre semnarea unui acord între Compania de petrol ungar MOL și Romgaz și construirea unei conducte care va permite României racordarea la sursele de petrol și gaze din Marea Nordului.

Se are în vedere semnarea (probabil în aprilie, la întâlnirea camerelor mixte de comerț) a unui acord în domeniul standardizării. Nu a fost uitată nici cooperarea în domeniul întreprinderilor mici și mijlocii (în acest sens, funcționează de mai mult timp euroregiunea Dunăre-Mureș-Tisa), cooperarea în domeniul militar (crearea unui batalion mixt de menținere a păcii), cooperarea în domeniul învățămîntului (un acord de învățămînt pentru anii 1998-2000 va fi și el semnat), cooperarea în domeniul culturii (Ion Caramitru, ministrul Culturii, și omologul său ungar au discutat despre organizarea zilelor culturii române (data va fi fixată ulterior) la Budapesta și despre multe alte proiecte comune).

Români din Ungaria

Consutul român de la Szeged, deschis la 27 ianuarie, este o replică a celui maghiar, deschis anul trecut la Cluj. Potrivit unor surse oficiale maghiare, în Ungaria mai trăiesc aproximativ 30.000 de români (deși cifra reală pare a fi mai mare). În Gyula locuiesc astăzi aproximativ 3.000 de români. Nu există inscripții bilingve. Există însă o biserică românească și un liceu cu predare în limba română, „Nicolae Bălcescu”. Directorul liceului se plînge că „multă vreme nu s-a luat cunoștință despre comunitatea română din Ungaria”.

În fața reprezentanților comunității române, președintele Emil Constantinescu s-a referit la sprijinul pe care România îl va acorda învățămîntului românesc în Ungaria: statul român va acorda anual zece burse pentru copiii care vor să studieze în România; anual, 25 de profesori vor putea urma cursurile unor universități de vară din România; 30 de copii își vor petrece anual vacanțele în țară etc. Președintele a donat liceului românesc din Gyula un fond de carte; au fost donate 100 milioane de lei Episcopiei române din Ungaria pentru reparații curente, iar Ministerul Culturii va aloca din fondul pentru monumente istorice sumele necesare pentru repararea bisericilor monumente istorice din Ungaria. Constantinescu a mai promis un sprijin ferm pentru catedrele universitare de limbă română.

Consiliul local al orașului Szeged a acordat un sediu pentru organizațiile care reprezintă comunitatea românească și un lăcaș de cult pentru Biserica Ortodoxă Română.

Președintele Ungariei s-a adresat la rîndul său reprezentanților comunității române: „*Trebuie să aveți grijă de limba voastră ca de lumina ochilor (...) Pentru asta sîntem responsabili noi, politicienii maghiari, dar și guvernul român.*” Lucrurile se vor ușura, în opinia lui Árpád Göncz, cînd Ungaria și România vor fi împreună în Uniunea Europeană, cînd „*granițele se vor spiritualiza*”.

PS
pe scurt

Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU
Redactor-șef adjunct: RODICA PALADE
Publicist comentator: ANDREI CORNEA
Grafician: DAN PERJOVSCI

Contabil șef: ALINA CORBU, Șef departament marketing-distribuție: MIRCEA VILAD IONESCU;
Asistent marketing-publicitate: MIHAELA CUCU;
Redactori: IULIAN ANGHEL, Șef departament social, IOANA IERONIM (cultură), DAN HERA (economie, istorie), AURELIAN CRĂCIUN, SANDU JORDACHE;
Secretariat: MARA ȘTEFAN

Diffuzare, abonamente: Constantin Satula, Alexandru Petrea; Operator calculator: Lidia Cristescu; Corectură: Rodica Toader; Casierie: Mihaela Antoncu

Rubrici: SERBAN ORESCU, EMIL HUREZIANU, H.R. PATAPIEVICI, ZOE PETRE, DAN PAVEL, RADU CALIN CRISTEA, CRISTIAN PREDĂ (comentarii politice), N. RĂDULESCU DOBROGEA (ecologie), MARIANA CELAC (viață urbană), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), MAGDA CĂRNECI (cultură), IRINA CORBU (cronică de teatru).

Consiliul consultativ: 22: MONICA IOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI SOVA, SERBAN PAPACOSTEA, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, VLADIMIR ISSWANEANU, GABRIEL ANDRESCU, SORIN ANTOH, H.R. PATAPIEVICI

Tipărit în Program România. Tehnoredactare computerizată: 2P.
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
Tel 311 22 08, 614.17.78; Fax 311 22 08
e-mail: r22@v22.sfs.ro,
http://www.dntb.ro/r22/

Responsabil de număr Aurelian Crăciun

ISSN-1220-5761